

**ÜLELIIDULINE POLIITILISTE JA TEADUSALASTE
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING**

MAJANDUSTEADUSTE KANDIDAAT

D. M. KONAKOV

**SOTSIALISTLIK
TAASTOOTMINE**

Nr. 5 (165)

**EESTI NSV
POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE
LEVITAMISE ÜHINGU
VÄLJAANNE**

**EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1954**

A-17346

165

ÜLELIIDULINE POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE
LEVITAMISE ÜHING

MAJANDUSTEADUSTE KANDIDAAT
D. M. KONAKOV

SOTSIALISTLIK TAASTOOTMINE

20855 SUNDEKSEMPLAR

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE
LEVITAMISE ÜHINGU
VALJAANNE

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS · TALLINN 1954

*Ühingu Kesklektoriumis Moskvas peetud
avaliku loengu stenogramm*

Originaali tiitel:

Д. М. Конаков.
Социалистическое воспроизводство
Издательство «Знание».
Москва 1953 г.

Tõlkinud A. Kleinot

2

Tartu Riikliku Olikooli
Raamatukogu

22825

SISSEJUHATUS

Teadusliku taastootmiseteooria — üks marksistlik-leninliku poliitilise ökonoomia koostusosi — töötas K. Marx välja kapitalistliku tootmisviisi ja sellele vastavate tootmisning vahetussuhete seaduste uurimise tulemusena. On loomulik, et see teooria peegeldab kapitalistliku tootmise spetsiifilisi jooni ja et tal on kaubalis-kapitalistlike väärtussuhete vorm. Kuid Marxi taastootmiseteooria põhisisu on kehtiv mitte üksnes kapitalistliku ühiskondlik-majandusliku formatsiooni, vaid ka kõikide teiste formatsioonide, sealhulgas eriti sotsialistliku ühiskonnaformatsiooni kohta.

«Sellised Marxi taastootmiseteooria põhiteesid, nagu seda on tees ühiskondliku tootmise jagunemisest tootmisvahendite tootmiseks ja tarbimisvahendite tootmiseks; tees tootmisvahendite tootmise ülekaalukast kasvust laiendatud taastootmise korral; tees I ja II alajaotuse vahekorrast; tees lisaproduktist kui ainsast akumulereerimise allikast; tees ühiskondlike fondide moodustamisest ja ülesandest; tees akumulatsioonist kui laiendatud taastootmise ainsast allikast, — kõik need Marxi taastootmiseteooria põhiteesid on just need teesid, mis on jõus mitte ainult kapitalistliku formatsiooni jaoks ja mille rakendamiseta ei saa toime tulla ükski sotsialistlik ühiskond rahvamajanduse planeerimisel.»¹

NSV Liidu rahvamajandus areneb ühiskondliku kogu-
produkti ja sotsialistlike tootmissuhete laiendatud sotsialistliku taastootmise printsiibi alusel. Meie maal kindlustunud sotsialistlikud tootmissuhted on selleks peamiseks ning

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn, 1952, lk. 74—75.

otsustavaks jõuks, mis määrab Nõukogude Liidu tootlike jõudude võimsa arenemise. Kui vanad, kapitalistlikud tootmissuhted asendati 1917. aasta oktoobris uute, sotsialistlike tootmissuhetega, siis kindlustas see tootlike jõudude määratu suure arenemise nõukogude tööstuses. Kui meie külas valitsenud vanad, kapitalistlikud tootmissuhted asendati kolmekümnendatel aastatel uute, kollektivistlike tootmissuhetega, siis määras see omakorda kindlaks tootlike jõudude kolossaalse arenemise nõukogude põllumajanduses. Majandusseadus, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, sai sotsialistlikus ühiskonnas täiesti vaba tegevusvälja.

Seoses sellega, et sotsialistlikus ühiskonnas likvideeriti tootmisvahendite kapitalistlik eraomandus ja inimese ekspluateerimine teise inimese poolt, kadusid meil ka kapitalismile omased antagonistlikud vastuolud tootmise iseloomu ja tootmisproduktide omastamise vormi vahel, tootmise ja tarbimise vahel. Sotsialistliku tootmise eesmärgiks ei ole kasum, vaid kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalne rahuldamine. Seda eesmärki saavutatakse sotsialistliku tootmise pideva suurendamise ja täiustamisega kõrgeima tehnika baasil. Selline on sotsialismi põhiline majandusseadus, mis määrab kõik sotsialistliku tootmise arenemise peamised küljed ja kõik peamised protsessid, sotsialistliku taastootmise olemuse.

Marksistliku majandusõpetuse loov edasiarendamine, NSV Liidu sotsialistliku ülesehitustöö kogemuste analüüs ja üldistamine, Marxi taastootmiseteooria põhiteeside õige ja viljakas ärakasutamine relvastavad kommunistlikku parteid sotsialistliku ühiskonna majandusseaduste tõeliselt teadusliku tundmisega, mis annab võimaluse planeerida rahvamajandust.

Marksismile-leninismile on täiesti võõrad subjektivistlik-idealistlikud kujutlused sotsialismi majandusseaduste iseloomust, — kujutlused, mis viivad poliitilise ökonoomia kui teaduse likvideerimisele ja on ideeliseks baasiks avantürismile majanduspoliitikas, täielikule meelevaldsusele majanduse juhtimise praktikas.

Täiesti võõrad on marksismile-leninismile ka fetišistlikud kujutlused sotsialismi majandusseaduste iseloomust ning toimest, majandusseaduste objektiivse iseloomu samastamine majandusliku arenemise stiihilisusega, enda

andmine seaduste orjusse. Partei andis purustava hoobi kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajajärgul käibel olnud kontrrevolutsioonilistele teooriatele rahvamajanduse sektore «tasakaalust», sotsialistliku ülesehitustöö «isevoolust» ja väiketalumajanduse «püsivusest».

Jutlustades neid «teooriaid», püüdsid rahvavaenlased säilitada ja jäädvustada meie maa agrarset iseloomu, ta endist mahajäämust, vanu, kapitalismilt päritud disproportsioone rahvamajanduses; niiviisi püüdsid nad restauereerida meie maal kapitalismi. Paljastades «tasakaaluteooria» olemust, vastandas J. V. Stalin sellele «teooriale» ainuõige teadusliku marksistliku taastootmiseteooria.

Juhindudes marksistlik-leninlikust teoriast, objektiivsete majandusseaduste tundmisest, töötas kommunistlik partei välja teaduslikult ja praktiliselt kontrollitud poliitika, mis peegeldab ühiskonna materiaalse elu arenemise vajadusi, rahva elulisi huve; partei astus välja revolutsioonilise energia ning rahvahulkade revolutsioonilise loova jõu innustajana ja organiseerijana. Kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajajärgul, ägeda klassivõitluse tingimustes, rajas Nõukogude riik vaba tegevusvälja sotsialismi majandusseaduste toimele, laiendas pidevalt sotsialismi põhilise majandusseaduse mõjusfääri. Majandusseaduste teaduslik tunnetamine ja nende ärakasutamine võimaldavad kommunistlikul parteil ja Nõukogude valitsusel edukalt lahendada nüüd kommunistliku ülesehitustöö suuri ülesandeid.

Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini õpetuse alusel relvastavad kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus rahvast ühiskonna arenemise objektiivsete seaduste, kommunismi ehitamise seaduste põhjaliku tundmisega, andes sellega nõukogude rahva loovale tegevusele selge perspektiivi. Kommunistliku partei juhtimisel areneb üha laialdasemalt miljonite töötajate loov aktiivsus, kes oma tööga kindlustavad pidevat laiendatud sotsialistlikku taastootmist, nõukogude ühiskonna edasist igakülgset progressi — ta majanduse võimsat kasvu, kultuuri õitsengut ja rahva heaolu tõusu.

Sotsialistliku taastootmise teooria — üks sotsialismi poliitilise ökonoomia koostusosi — toob esile sotsialistliku taastootmise olemuse, ta põhilised erinevused ja eelised, võrreldes kapitalistliku taastootmisega, juhatab kätte teed ja meetodid sotsialistliku taastootmise teostamiseks. Rakendades sotsialistliku taastootmise teooria teese, kindlustavad kommunistlik partei ja Nõukogude riik NSV Liidu

rahvamajanduse pideva tõusu ja kiire arenemistempo, kommunistliku ühiskonna materiaalse ja tootmisalase baasi loomise ning tarbeesemete külluse kui vajaliku tingimuse üleminekuks sotsialismilt kommunismile.

Sotsialistliku taastootmise olemus, ta põhilised erinevused ja eelised kapitalistliku taastootmisega võrreldes

Materiaalne tootmine on inimühiskonna olemasolu majanduslik alus. «Nagu ühiskond ei saa lakata tarbimast, nii ei saa ta ka lakata tootmast.»¹

Tootmine peab paratamatult olema pidev protsess. Ühiskondliku tootmise protsess ta alatises seoses ja pidevas uuenedes moodustab taastootmise.

Taastootmine on lihtne, kui ühiskondliku tootmise protsess uueneb muutumatus ulatuses, endisel alusel. Kui aga tootmisprotsess uueneb suurenevas ulatuses, laiendatud alusel, siis on see laiendatud taastootmine.

Taastootmine hõlmab tootmist kui oma määravat faasi ja ka jaotust, vahetust ning tarbimist. Tootmine, jaotus, vahetus ja tarbimine moodustavad taastootmisprotsessi sisemised, omavahel lahutamatu seotud momendid. «Tootmise tingimused on ühtlasi taastootmise tingimused.»²

Kapitalistlik taastootmine põhineb tootmisvahendite eraomandusel, palgatöö ekspluateerimisel, ja on allutatud kapitalistliku tootmise eesmärgile — maksimaalse lisaväärtuse või maksimaalse kasumi loomisele. Töötajad, tööliste koos oma vajadustega ei ole kapitalismi tingimustes tootmise eesmärgiks. Nad eksisteerivad kapitali vajaduste jaoks ja neile vaadatakse kui inimtoormaterjalile, mis võib ainult ekspluateerimiseks.

Monopolistliku kapitalismi tingimustes on taastootmisprotsess täielikult allutatud kaasaegse kapitalismi põhilisele majandusseadusele, mille peamiseks joonteks ja nõueteks on maksimaalse kapitalistliku kasumi kindlustamine antud maa rahvastiku enamuse ekspluateerimise, laostamise ja pauperiseerimise teel, teiste maade, eriti mahajäänud maade rahvaste orjastamise ja süstemaatilise

¹ K. M a r x, Kapital, I kd., Tallinn, 1953, lk. 491.

² S e a l s a m a s.

paljaksriisumise teel, lõpuks, sõdade ja rahvamajanduse militariseerimise teel, mida kasutatakse kõige kõrgemate kasumite kindlustamiseks.

Kaasaegne monopolistlik kapitalism nõuab maksimaalset kasumit, mis on vajalik selleks, et teostada laiendatud taastootmist enam või vähem regulaarselt. Kaasaegse kapitalismi põhiline majandusseadus määrab kogu kapitalistliku taastootmisprotsessi, kõigi ta antagonistlike vastuolude teravnemise.

Sotsialistlikule tootmisele vastab sotsialistlik taastootmine, millele on omased erilised jooned. Sotsialistlik taastootmine on ühiskondliku tootmise plaanikindel ning pidev uuendamine laiendatud alusel, sotsialistliku ühiskonna tootmissuhete alaline laiendamine ja tugevdamine.

Sotsialistlikul taastootmisel on võrreldes kapitalistliku taastootmisega põhjalikke, printsiipiaalseid erinevusi ja eeliseid. Sotsialistliku taastootmise määrab sotsialismi põhiline majandusseadus, mille nõuete kohaselt ta on allutatud inimese pidevalt kasvavaile vajadustele.

Sotsialistliku korra tingimustes on tootmissuhted täielikus vastavuses tootlike jõudude seisukorraga, sest tootmisprotsessi ühiskondlikku iseloomu tugevdab tootmisvahendite ühiskondlik omandus. Sotsialistlikus ühiskonnas valitsevate tootmissuhete täielik vastavus tootlike jõudude seisukorrale lõi vaba tegevusvälja niisugusele sotsialistliku laiendatud pideva taastootmise kiirele tempole, mis polnud võimalik üheski eelnenud ühiskondlik-majanduslikus formatsioonis.

Sotsialistliku laiendatud taastootmise määrab ka rahvamajanduse plaanipärase, proportsionaalse arenemise majandusseaduse toime, seaduse, mis tugineb sotsialismi põhilisele majandusseadusele. Rahvamajanduse plaanipärase arenemise seadus, mis tekkis tootmisvahendite ühistamise baasil pärast seda, kui konkurentsi ja tootmise anarhia seadus oli kaotanud oma jõu, annab riiklikele plaaniorganitele võimaluse õigesti planeerida ühiskondlikku tootmist ja nõuab, et kõik sotsialistliku taastootmisprotsessi üksikud osad ning elemendid — tootmise üksikud harud, jaotus, ringlus, tarbimine, akumulatsioon — areneksid proportsionaalselt ning omavahelises seoses.

Nii kõnstateeris meie partei Keskkomitee pleenum 1953.

aasta septembris, et rea tähtsate põllumajandusharude mahajäämine pidurdab elanikkonna igapäevaseid tarvidusi rahuldava kerge- ja toiduainetetööstuse edasist arendamist ja et see mahajäämine takistab tõsiselt kolhooside ja kolhoosnikute sissetulekute kasvu. Lähtudes sotsialismi põhilise majandusseaduse nõuetest ja kooskõlas rahvamajanduse plaanipärase, proportsionaalse arenemise seaduse nõuetega, mobiliseeris partei materiaalsed tingimused ja võimalused põllumajanduse võimsaks tõusuks. Sellega kõrvaldatakse ühtlasi teatavad disproportsioonid rahvamajanduse üksikute harude tasemes ning arenemistempos. Kogu maal kommunistliku partei juhtimisel teostatav rahvatarbeesemete tootmise järsk tõus tähendab omakorda teatud disproportsiooni likvideerimist rahvatarbeesemete tootmise ja rahvahulkade kasvavate tarviduste rahuldamise astme vahel.

Määratud kindlaks põllumajanduse edasiarendamise abinõud, rõhutas NLKP Keskkomitee pleenum uuesti, et isevoolu tee on lubamatu. Pleenum juhtis tähelepanu sellele, et materiaalsete tingimuste ja võimaluste ärakasutamiseks peavad parteiorganisatsioonid asuma kolhoosnikute, masinatraktoriijaamade ja sovhooside tööliste laiade hulkade etteotsa ning tõmbama nad kaasa võitlusele põllumajanduse võimsa kasvu eest. Kommunistliku partei juhtimisel sai võitlus põllumajanduse edasiarendamise abinõude läbiviimise eest kõige laiemate rahvahulkade asjaks; see võitlus tugevdab veelgi tööliklassi ja talurahva liitu, tõstab uuele, veelgi kõrgemale astmele sotsialistliku ühiskonna tootlikud jõud ning tootmissuhted.

Kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse poliitika jõud ning elulisus seisavad selles, et see poliitika põhineb nõukogude ühiskonna materiaalse elu arenemise teaduslikul tundmisel ja tema vajaduste arvessevõtmisel, sotsialismi majandusseaduste teadlikul rakendamisel ja aktiivsel ärakasutamisel.

Tuginedes sotsialismi tunnetatud majandusseadustele, teostab Nõukogude riik rahvamajanduse planeerimist, et üles ehitada kommunism meie maal, suurendada ühiskondlikku rikkust, tõsta järjekindlalt töötajate materiaalsel ja kultuurilisel taset, tugevdada NSV Liidu kaitsevõimet.

Laiendatud sotsialistliku taastootmise protsessis, lepitamatus võitluses uue ja vana, areneva ja väljasureva vahel, taastoodetakse sotsialistlikke tootmissuhteid — ekspluatee-

rimisest vabade töötajate seltsimeheliku koostöö ja sotsialistliku vastastikuse abistamise suhteid. Sotsialistlike tootmissuhete taastootmise, nende arenemise ja tugevnemise aluseks on tootmisvahendite ühiskondliku sotsialistliku omanduse järjekindel kasv ning suurenemine, kusjuures suureneb riikliku, s. o. üldrahvaliku omanduse juhtiv osa.

Sotsialistliku taastootmise protsessis ületatakse järk-järgult olulised erinevused linna ja maa vahel, vaimse ja füüsilise töö vahel, kaotatakse piir tööliste ja talupoegade vahel, nende mõlema klassi ja intelligentsi vahel. Toimub töötajate kultuurilise ja tehnilise taseme määratu suur tõus.

Sotsialistlike tootmissuhete tingimustes omandas nõukogude inimeste töö suure ühiskondliku tähtsuse, muutudes iga töövõimelise kodaniku kohustuseks ja auasjaks. Üheks ilmekaks sotsialistlike tootmissuhete avaldumise vormiks on sotsialistlik võistlus, mis on meie maal muutunud tõesti üldrahvalikuks.

Sotsialistlik taastootmine lähendab ja ühendab üha rohkem Nõukogudemaa töötajaid kui aktiivseid, teadlikke kommunistliku ühiskonna ehitajaid ning aitab kaasa nõukogude ühiskonna liikumapanevate jõudude — ta moraalse ja poliitilise ühtsuse, rahvaste sõpruse, elustava nõukogude patriotismi kindlustamiseks.

Erinevalt sotsialistlikust taastootmisest sisaldab kapitalistlik taastootmine lahendamatuid vastuolusid. Kapitalismi põhiline vastuolu on vastuolu tootmise ühiskondliku iseloomu ja erakapitalistliku omastamise vormi vahel. Selle põhilise vastuolu arenemise tõttu on kapitalistlikul taastootmisel tsükliline iseloom; kapitalistliku taastootmisega kaasnevad laastavad perioodilised kriisid. See tähendab, et kapitalistlik taastootmine ei ole ega saagi olla kapitalistliku majanduse pideva tõusu protsessiks, ja et majanduslikud ületootmiskriisid on kapitalismi ajal möödapääsmatud.

Kapitalistlik majandus ei arene ühiskonna huvides, vaid kapitalistidele maksimaalse kasumi kindlustamise huvides. Selle tagajärjel tammuvad kaasaegse kapitalismi tootlikud jõud paigal, kapitalistlik majandus rabeleb kapitalismi järjest süveneva üldkriisi ja alatasa korduvate majanduskriiside pihtide vahel. Süveneb kapitalistliku majanduse militariseerimise ja sõja jaoks töötavate tootmisharude ühekülgse arenemise protsess. Teravneb konkurentsivõitlus kapitalistlike maade vahel.

Kapitalistlik taastootmine sisaldab endas antagonistlikku vastuolu tootmise ja tarbimise vahel, mis tekib kapitalismi põhilisest vastuolust. Kapitalism viib tööraha hulkade elatustaseme äärmise miinimumini; töötajate tarbimine väheneb pidevalt nende absoluutse ja relatiivse vaesumise tõttu.

Vastuolu tootmise ja tarbimise vahel teravnes ennenägematult imperialismi ajastul, eriti kapitalismi üldkriisi ajajärgul. Kaasaegses kapitalistlikus maailmas langeb tööraha hulkade elatustase katastroofiliselt. Imperialistliku leeri maades toimuv relvastumise meeleto võidujooks, majanduse militariseerimine tõid endaga kaasa massilise tööpuuduse kasvu, töötajail lasuvate maksude suurenemist, inflatsiooni kasvu, hädavajalike elatusvahendite hindade tõusu, tööliste reaalpalka langust ja töötavate talupoegade sissetulekute vähenemist.

Imperialismi ajastul on kapitalistlikud monopolid allutanud endale kogu riigiaparaadi ja kasutavad igati teda, et töölistevastaste seadustega, maksukoorma suurenemisega jne. saada maksimaalseid kasumeid, tugevdada tööraha hulkade ekspluateerimist ja rõhumist. Tugevdades tööraha poliitilist rõhumist, allutades teda järjest rohkem kapitalistidele, kujutab kodanlik riik enesest kapitalistlike monopolide reaktsioonilise poliitika kuulekat tööriista.

Tootmisvahendite kapitalistliku eraomanduse likvideerimisega ja ühiskondliku omanduse kehtestamisega sotsialismi ajal kaotasid oma jõu ja lakkasid mõju avaldamast kapitalismile omased majandusseadused; ühtlasi kadusid ka kapitalistlikule ühiskonnale omased antagonistlikud vastuolud. Sotsialistliku taastootmise aluseks on tootmisvahendite ühiskondlik omandus, mis ei võimalda inimese ekspluateerimist teise inimese poolt.

Kaotades kapitalismile omased antagonistlikud vastuolud, kaotas sotsialism ka antagonistliku vastuolu tootmise ja tarbimise vahel. Sotsialistlik taastootmine tähendab tootmise ja tarbimise vahel printsiipsiaalselt teistsugust vahekorda kui kapitalismi ajal. Sotsialistliku tootmise pidev kasv on tööraha hulkade järjekindlalt suureneva tarbimise aluseks. Samal ajal stimuleerib tööraha tarbimise kasv sotsialistliku tootmise edasist tõusu.

Nõukogude majandussüsteem tähendab, et «tööraha ainelise olukorra süstemaatiline paranemine ja tema vajaduste (ostuvõime) pidev kasv, olles tootmise laiendamise

järjest kasvavaks allikaks, garanteerib töörahvast ületootmiskriiside, tööpuuduse kasvu ja viletsuse eest...»¹

Sotsialistliku taastootmise eelised kapitalistliku taastootmisega võrreldes avaldusid kogu jõuga Suure Isamaasõja ajajärgul ja tulevad niisama mõjuvalt esile Nõukogude Liidu arenemise sõjajärgsel ajajärgul. Neljanda viie aasta plaani edukas täitmine, tähelepanuväärivad edusammud, mida meie maa töötajad on saavutanud viienda viie aasta plaani täitmisel — kõik see tähistab sotsialistliku rahvamajanduse tõusu uuele, kõrgemale astmele ja näitab kujukalt, et kommunismi materiaalse ja tootmisalase baasi loomine teostub meie maal määratu suures ning järjest kasvavas ulatuses.

NSV Liidu ühiskondliku koguprodukti ja rahvatulu tootmine ning jaotamine

Ühiskondlik koguprodukt luuakse materiaalse tootmise harudes: hankivas ja töötlevas tööstuses, s. o. sotsialistliku rahvamajanduse juhtivas harus, põllumajanduses, ehituse alal, tootmist teenindavas transpordis, kaubanduses, kuivõrd tootmise protsessid jätkuvad kaubaringluse piirides. Transport ja kaubandus ei suurenda produktide hulka naturaalses väljenduses, kuid, täites tootmisprotsessi lõpuleviimise funktsioone, suurendavad produktide hulka väärtuselises väljenduses.

Ühiskondlik koguprodukt — see on produkti koguhulk, mis on toodetud materiaalse tootmise harudes teatava aja, näiteks ühe aasta jooksul. Oma naturaalselt vormilt kujutab ühiskondlik koguprodukt enesest kõiki toodetud materiaalseid hüvesid, s. o. tootmisvahendeid (masinad, sisse-seaded, tootmisalased ehitused, toormaterjalid, kütteained jne.) ja tarbeesemeid (toiduained, riided, jalatsid jne.).

Sotsialistliku taastootmise iseloomustavaks jooneks on kogu ühiskondliku tootmise plaanikindel, pidev tõus, ühiskondliku koguprodukti järjekindel ja kiire kasv. Sotsialismi ajal toimub ühiskondliku koguprodukti laiendatud taastootmine ennenägematult kiire tempoga, mis kapitalismi tingimustes pole üldse mõeldav.

Nii moodustas NSV Liidu tööstusliku tootmise maht 1952. aastal, viienda viisaastaku teisel aastal, võrreldes 1929.

¹ J. V. Stalin, Teosed, 12. kd., Tallinn, 1952, lk. 311.

aastaga 1430 protsenti, s. o. suurenes sellel ajavahemikul rohkem kui 14 korda. 1953. aastal ületas tööstusliku tootmise maht umbes 2,5 korda sõjaeelse 1940. aasta taseme. Kommunistliku partei XIX kongressi direktiivid viienda viie aasta plaani kohta näevad ette, et NSV Liidu tööstusliku tootmise tase tõuseb aastail 1951—1955 umbes 70 protsenti. Selle ülesande täitmine tähendab, et 1955. aastal suureneb NSV Liidu tööstustoodangu maht 1940. aastaga võrreldes 3 korda.

NSV Liidu tööstus areneb rahuliku tootmise alusel järjekindlalt tõusujoones. Samal ajal sammub kapitalistlike maade tööstuslik tootmine militariseerimise teed, kusjuures sõja jaoks tootvad tööstusharud arenevad ühekülgselt. Kapitalistlike maade — Ameerika Ühendriikide, Inglismaa jt. — tööstuslik tootmine jääb oma tempo poolest tunduvalt maha NSV Liidu tööstuse arenemise tempost; tööstuslik tootmine kapitalistlikes maades tõuseb veidi ainult seoses sõja ettevalmistamisega ja sõjamasina teenindamisega sõja ajal.

Ameerika Ühendriikides näiteks tammus tööstuslik tootmine aastail 1929—1939 paigal; seejärel tõusis ta ainult sõjalise tootmise järsu suurendamise arvel teise maailmasõja ajal ja jõudis 1943. aastal oma haripunkti. Sõja-aastate tõus asendus varsti sõjajärgsete aastate langusega; teatav uus tõus saabus ainult korea rahva vastu sõja arendamise ja intensiivsele relvastumise võidujooksule ülemineku tagajärjel.

Sellega seoses suurenes Ameerika Ühendriikide tööstustoodang 1952. aastal 1929. aastaga võrreldes ainult 99 protsendi võrra. Ometi oli Ameerika Ühendriikide tööstuslik tootmine ka 1952. aastal madalamal tasemel kui 1943. aastal. Inglismaal kasvas tööstustoodang ajavahemikul 1929. aastast 1952. aastani kõigest 57 protsenti. Reas teistes Lääne-Euroopa kapitalistlikes maades tammub tööstus 1929. aasta taseme ümber.

Niisiis on NSV Liit oma tööstusliku tootmise kasvu tempolt kõigest kapitalistlikest maadest ammu ette jõudnud.

Kommunistliku partei juhtimisel loodud ja kindlustunud sotsialistlik põllumajandus tugineb võimsale tööstuslik-tehnilisele baasile ja on kõige suuremaks ning kõige mehhaniseeritumaks põllumajanduseks maailmas. Vaieldamatud on tema otsustavad eelised võrreldes talupoegade väikekaubamajandusega ja kapitalistliku põllumajandus-

liku suurtootmisega. Järjekindlalt arenevad kaasaegse tehnikaga varustatud kolhoosid ja sovhoosid, kindlustades põllumajandusele tunduvat produktiivsuse tõusu ja kõrget kaubalisust.

Sõjajärgsetel aastatel on taastatud ja tunduvalt laiendatud teravilja tootmist. Meie maa on viljaga kindlustatud. Sõjaeelse ajaga võrreldes suurenes puuvilla, suhkrupeedi, loomakasvatussaaduste — liha, piima, villa jne. riiklik varumine (vt. tabel lk. 13).

Peale tabelis näidatud riikliku varumise müüvad kolhoosid suurel hulgal liha, piima ja teisi saadusi kooperatiivse ja kolhoosikaubanduse kaudu. Põllunduse kaubatoodangu üldväärtusest moodustavad tehnilised kultuurid üle 40 protsendi.

Varutud 1952. aastal	Hulk tonnides	Juurdekasv 1940. aastaga võrreldes
Toorpuuvilla	3 770 000	1,7 korda
Suhkrupeedi	22 000 000	ligi 30 protsenti
Liha	3 000 000	1,5 korda
Piima	10 000 000	ligi 1,6 korda
Villa	182 000	1,5 korda

Vastavalt kommunistliku partei XIX kongressi direktiividele suureneb põllumajanduslik tootmine viienda viisaastaku järgmistel aastatel tunduvalt. 1953. aasta septembris toimunud NLKP Keskkomitee pleenum nägi ette, nagu eespool märgitud, rea ulatuslike abinõude tarvituselevõtmist, mille eesmärgiks on saavutada põllumajanduse mahajäänud harude (loomakasvatuse, köögiviljakasvatuse, kartulikasvatuse jt.) tõus, tõsta mahajäänud kolhoosid, sovhoosid ja rajoonid eesrindlike tasemele, selleks et tagada kogu sotsialistliku põllumajanduse võimas arenemine ja lähema 2—3 aasta jooksul rahuldada külluses elanikkonna kasvavad vajadused toiduainete alal, kindlustada kerge- ja toiduainetetööstust toorainega.

NSV Liidu ühiskondliku koguprodukti kiires kasvutempos avaldub kujukalt sotsialismi majanduse progressiivsus, ta ajalooline üleolek kapitalismi majandusega võrreldes.

Laiendatud taastootmise, ühiskondliku koguprodukti pideva ning kiire kasvu allikaks on ekspuaterimisest vabade nõukogude inimeste töö.

NSV Liidus suureneb järjekindlalt materiaalses tootmises rakendatava töö maht ehk tema mass. Nõukogude inimesed ei tunne tööpuudust. Iga aastaga kasvab rahvamajanduses töötavate tööliste ja teenistujate arv. Süstemaatilisel tõuseb tööstuses ja põllumajanduses, transpordis ja teistes materiaalse tootmise harudes töötava algatusvõimelise elanikkonna osatähtsus. Sotsialistlik ühiskond on vaba sellest kiskjalikust tööressursside raiskamisest, mis on iseloomulik kapitalismile.

Kapitalistlikes maades, rääkimata seal kasvavast tööpuudusest, raisatakse tööressursse mittetootlikus sfääris: kasvab kodanlust teenindavate ja reklaamiiga, vahetalitusega ning muu mittetootliku tööga tegelevate inimeste arv; järjest rohkem inimesi teenivad armees, politseis, sandarmeerias ja bürokraatlikus riigiaparaadis, mis rõhub rahvahulki ja tarvitab vägivalda nende kallal.

Nõukogude Liidus töötas 1951. aastal tööstuses, põllumajanduses, ehituse alal ja transpordis ligi kaks kolmandikku töövõimelisest elanikkonnast, kuna samal aastal näiteks Ameerika Ühendriikides töötas ligikaudu ainult üks kolmandik töövõimelisest elanikkonnast.

Järjest suurema hulga töövõimelise elanikkonna kaasatõmbamine materiaalsesse tootmisse, nõukogude inimeste töö järjest ratsionaalsem rakendamine on üks tähtsamaid tegureid NSV Liidu ühiskondliku produkti tootmise suurendamisel.

Kuid peamiseks, otsustavaks teguriks sotsialistliku tootmise kiiretempolisel kasvul on tööviljakuse süstemaatiline tõus. Mida suurem on tööviljakus, seda suurem on ühiskondliku koguprodukti füüsiline maht, seda kõrgem on nõukogude rahva elatustase. «Tööviljakus on lõpuks uue ühiskonnakorra võiduks kõige tähtsam, kõige peamine»¹, — kirjutas V. I. Lenin.

Sotsialistlik ühiskondlik kord annab võrratult kõrgemaid töö eeskujusid, võrratult kõrgemat tööviljakust kui kapitalistlik majandussüsteem. Sotsialism kindlustab kõik tingimused selliseks tööviljakuse kasvuks, mida kapitalismi tingimustes pole iialgi nähtud. Need tingimused määrab kõigepealt tootmise süstemaatiline täiustamine kõrgeima tehnika baasil, laienev mehhaniseerimine ja energia kasutamine töö juures, töötajate materiaalse heaolu ja kultuu-

¹ V. I. L e n i n, Teosed, 29. kd., 4. väljaanne, lk. 394 (v. k.).

rilise ning tehnilise taseme järjekindel tõus, sotsialistliku võistluse järjest laiem levik kogu maal, parimate töötulemuste saavutamiseks võistlevate miljoniliste töörahva hulka aktiveeriv loov tegevus.

Kõigil sotsialistliku ülesehitustöö etappidel taotleb kommunistlik partei järjekindlalt tööviljakuse süstemaatilist tõusu. Sellega peamiselt ongi seletatavad sotsialistliku tootmise arendamisel saavutatud määratu suured edusammud.

Ajavahemikul 1940. aastast kuni 1951. aastani suurenes tööviljakus nõukogude tööstuses 50 protsendi võrra, ehituse alal — 36 protsendi võrra. Sellel ajavahemikul saadi 70 protsenti kogu tööstustoodangu juurdekasvust tööviljakuse tõusu tõttu. Viienal viisaastakul saadakse tööviljakuse kasvu tõttu juba ligi 75 protsenti kogu tööstustoodangu juurdekasvust, s. o. tööstustoodangut suurendatakse põhiliselt tööviljakuse tõstmise arvel.

Partei XIX kongressi direktiivid viienda viie aasta plaani kohta näevad ette tööviljakuse kasvu viie aasta jooksul tööstuses umbes 50 protsenti, ehituse alal — 55 protsenti ja põllumajanduses — 40 protsenti, mis saavutatakse eesrindliku tehnika juurutamisega kõigisse rahvamajanduse harudesse, töö organiseerimise parandamisega ja töötajate kultuurilise ning tehnilise taseme tõstmisega. Nende direktiivide täitmine kindlustab ühiskondliku koguprodukti edasist kasvu.

NSV Liidu ühiskondliku koguprodukti kasvus on väga suur tähtsus tootmisvahendite ökonoomsel, kõige efektiivsemal ärakasutamisel. Sotsialistliku tööstuse töökogemused näitavad kujukalt, et sisseseadete parem ärakasutamine, tooraine, materjalide, kütteaine ning elektrienergia kulu vähendamine on üheks tähtsamaks teguriks omahinna alandamisel ja tööstustoodangu tootmise suurendamisel. Nii moodustas 1951. aastal tööstusliku toodangu omahinna alandamisest saadud kokkuhoid, arvesse võttes kokkuhoidu hindade alandamisest, 35,5 miljardit rubla, 1952. aastal aga üle 46 miljardi rubla.

Lähtudes rahvamajanduse plaanipärase, proportsionaalse arenemise seadusest ja pidades alati silmas sotsialismi põhilise majandusseaduse nõudeid, kasutab Nõukogude riik plaanikindlalt ja targalt kõiki sotsialistliku ühiskonna materiaalseid, rahanduslikke ja tööressursse, taotledes nende parimat jaotamist üksikute majandusharude vahel.

Sotsialismi ajal ei ole väärtuseeadus proportsioonide reguleerijaks ühiskondliku tootmise mitmesuguste harude vahel. NSV Liidu rahvamajanduse mitmesuguste osade vahekorrad alluvad sotsialistliku ühiskondliku tootmise eesmärgile, meie maal kommunismi ülesehitamise ülesandele.

Imperialismi ajastul on monopolistliku kapitalismi põhilise majandusseaduse — kapitalistidele maksimaalse kasumi kindlustamise seaduse — toime see, mis määrab tootmisvahendite ja tööjõu jaotuse mitmesuguste ühiskondliku tootmise harude vahel. See jaotus tootmisharude ja ettevõtete vahel kulgeb stiihiliselt ning sellega kaasneb asjastatud ja elava töö mittetootlik kulutamine; see teravdab veelgi kapitalismi antagonistlikud vastuolud.

Ratsionaalne, plaani korras läbiviidav tootmisvahendite ja tööjõu jaotus tootmisharude ja ettevõtete vahel sai võimalikuks ja praktiliselt teostatavaks alles sotsialismi ajal.

Marksistlik-leninlik taastootmiseteooria lähtub sealjuures sellest põhiteesist, et materiaalne ühiskondlik tootmine jaguneb tema toodangu majandusliku otstarbe järgi kaheks alajaotuseks. Ükskõik missuguse ühiskondliku formatsiooni, sealhulgas ka sotsialistliku formatsiooni tingimustes jaguneb tootmine paratamatult tootmisvahendite tootmiseks (I alajaotus) ja tarbimisvahendite tootmiseks (II alajaotus). Ühiskondliku tootmise jagunemine nimetatud kaheks suureks alajaotuseks on tingitud sellest, et materiaalsete hüvede tootmine sisaldab alati paratamatult kaks elementi: asjaline (tootmisvahendid) ja isikuline (tööjõud).

Elamiseks peab olema toitu, riideid, jalatseid, elamuid, kütust jne. Nende materiaalsete hüvede saamiseks on tarvis nad toota, nende tootmiseks aga on vaja tootmisriistu, millede abil inimesed, töödeldes töö objekte, toodavad toiduaineid, riideid, jalatseid, elamuid, kütteaineid jne., on vaja osata toota neid riistu, osata neid käsitseda.

Inimeste isiklike vajaduste ja tootmisvajaduste rahuldamiseks vahendeid andev tootmine peab olema pidev, alati kulgev ning uuenev protsess. Ühiskond peab tootma tootmis- ja tarbimisvahendeid niisugusel hulgal, mis on vajalik selleks, et taastoota tootmises rakendatavaid tootmisvahendeid ning tööjõudu.

I alajaotuse produktid rahuldavad oma naturaalselt ja asjaliselt vormilt tootmise vajadusi, II alajaotuse produktid aga inimeste isiklike vajadusi. Sotsialistliku laiendatud taastootmise protsessis toimub toodangu plaanipärane

vahetus ühiskondliku tootmise I ja II alajaotuses ning nende alajaotuste vahel. See produktide vahetus on ühiskondliku taastootmise objektiivne paratamatus.

Laiendatud taastootmise puhul on objektiivselt paratamuseks tootmisvahendite tootmise, eeskätt aga tootmisriistade tootmise ülekaalukas kasv. Nii tootmisvahendite kui ka tarbeesemete tootmise suurendamiseks on eeltingimuseks vaja ette valmistada selleks tarvisminevad tootmishooned ja -ehitused, masinad, kütte- ja tooraine, s. o. kõigepealt tootmisvahendid, mis toodetakse ühiskondliku tootmise I alajaotusse kuuluvais harudes.

Marksistlik-leninliku taastootmiseteooria poolt avastatud ning põhjendatud majandusseadus, mille järgi laiendatud taastootmise puhul kasvab ülekaalukalt tootmisvahendite tootmine, avaldab oma mõju kõigis ühiskondlik-majanduslikes formatsioonides. Ka NSV Liidus on ühiskondliku koguprodukti pideva kasvu tähtsamaks tingimuseks tootmisvahendite tootmise ülekaalukas kasv. «Tootmisvahendite tootmise kasvu ülekaal on vajalik mitte ainult sellepärast, et ta peab varustama seadmetega nii omaenda ettevõtteid kui ka kõigi muude rahvamajandusharude ettevõtteid, vaid ka sellepärast, et ilma selleta on üldse võimatu teostada laiendatud taastootmist.»¹

Lähtudes sotsialismi põhilise majandusseaduse ja rahvamajanduse plaanipärase, proportsionaalse arenemise seadusest, teostavad kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus järjekindlalt tootmisvahendite tootmise ülekaaluka kasvu poliitikat.

Selle tõttu, et meie maalt viidi läbi sotsialistlik industrialiseerimine ja põllumajanduse kollektiviseerimine, et sotsialism on kindlustunud ja et ta jagamatult valitseb kõigis NSV Liidu rahvamajanduse sfäärides, tekkisid uued proportsioonid meie maa rahvamajandusharude ja rajoonide vahel, tööstuse ja põllumajanduse üksikute harude vahel jne., — proportsioonid, mis vastavad sotsialistliku tootmise eesmärgile.

Kõigepealt muutus tööstuse ja põllumajanduse vahekord. Suurtööstuse ja põllumajanduse toodangu vahekorra muutumist iseloomustavad järgmised andmed: suurtööstuse osa oli 1913. aastal 42,1 protsenti ja 1937. aastal — 77,4 prot-

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 62.

senti, põllumajanduse osa aga oli vastavalt — 57,9 ja 22,6 protsenti.

Terves reas rajoonides: Volga ääres, Uraalis, Siberis, Kaug-Idas, Kasahstanis, Kesk-Aasia liiduvabariikides jne. on loodud uued tööstuskeskused, meie maa võimsad tööstusbaasid. Nende rajoonide tööstustoodangu üldmaht kasvas 1952. aastaks 1940. aastaga võrreldes kolmekordseks. 1951. aastal toodeti idarajoonides ligi üks kolmandik kogu NSV Liidu tööstustoodangust, üle poole kogu terase ja valtsmetalli hulgast, peaaegu pool kogu söe ja nafta toodangust, üle 40 protsendi elektrienergiast.

Muutus ka tootmisvahendite tootmise erikaal NSV Liidu tööstuse kogutoodangus. Tootmisvahendite tootmine (grupp «A») moodustas revolutsioonieelse Venemaa tööstuse kogutoodangus ainult ligikaudu ühe kolmandiku, tarbimisvahendite tootmine (grupp «B») aga kaks kolmandikku. See peegeldas revolutsioonieelse Venemaa majanduslikku mahajäämust. Kommunistliku partei juhtimisel likvideeris nõukogude rahvas selle mahajäämuse, muutis järsult vahekorra tootmisvahendite tootmise ja tarbeesemete tootmise vahel tööstuses.

Tootmisvahendite osa NSV Liidu kogu tööstuse toodangus

Aastad	Protsent
1924/25	34
1937	58
1953 . . . . . umbes	70

Määratu suures ulatuses kasvas masinaehituse erikaal NSV Liidu suurtööstuse kogutoodangus. Masinaehituse osa suurtööstuse kogutoodangus suurenes 10,3 protsendilt 1928. aastal 31 protsendile 1940. aastal. See peegeldab meie maa muutumist majanduslikult mahajäänud maast, mis ta oli varem, eesrindlikuks industriaalseks, kollektiiviseeritud põllumajandusega suurriigiks.

Masinaehituse erikaal NSV Liidu tööstuse kogutoodangus kasvas tunduvalt ka sõjajärgsel ajajärgul. On iseloomustav, et viienda viisaastaku lõpuks kasvab masinaehituse ja metallitöötlemise toodang 1913. aasta tasemega võrreldes 230-kordseks. Masinaehituse kiire arenemine, uute, kõige tootlikumate masinaliikide tarvituselevõtmine, töövahendite kvaliteedi igakülgne täiustamine kergendavad üha rohkem tööliste tööd, kindlustavad tööviljakuse pide-

vat kasvu ja tõstavad tunduvalt sotsialistliku rahvamajanduse tehnilist taset sõjaeelse ajaga võrreldes.

Töö tehniline varustatus on tunduvalt suurenenud, laialt ulatuslikult teostatakse suurt jõukulu nõudvate protsesside mehhaniseerimist ja põllumajandusliku tootmise elektrifitseerimist. Sõjajärgsel ajajärgul viidi läbi suurt jõukulu nõudvate protsesside laialdane mehhaniseerimine mustmetallurgias, söe- ja metsatööstuses, ehituse ja transpordi alal jne.

Sellised on tulemused, mida andis suur üritus — meie maa industrialiseerimine, mida alustati kommunistliku partei poolt sellest, et hakati arendama metallurgiat, kütteainete- ja energeetikatööstust, et arendati kodumaist masinaehitust. Kahekümne kaheksa aasta jooksul, mis on möödunud partei XIV kongressist, on tööstustoodangu väljalase kasvanud 29-kordseks. NSV Liidus toodetakse praegu rohkem kui 1924/25. aastal: terast — 21 korda, kivi sütt — 19 korda, elektrienergiat — 45 korda. Veel kiiremas tempos on arenenud keemiatööstus ja masinaehitus, mille enamik harusid on loodud esmakordselt.

Määratu suured on selles suhtes viienda viie aasta plaani ülesanded, mis kinnitati kommunistliku partei XIX kongressi direktiivides. Uue viisaastaku esimeste aastate majanduslikud kokkuvõtted näitavad veenvalt, et nõukogude tööstus tuleb nende ülesannetega edukalt toime. Tootmisvahendite tootmise kasvu iseloomustavad järgmised andmed:

1953. aastal toodetakse	Hulk tonnides	Juurdekasv 1940. aastaga võrreldes
Terast	üle 38 000 000	rohkem kui 2 korda
Kivisütt	„ 320 000 000	93 protsenti
Naftat	„ 52 000 000	peaaegu 70 protsenti
Tsementi	„ 16 000 000	peaaegu 3 korda
Elektrienergiat (kilovatt-tundides) . .	133 000 000 000	2,8 korda

Keemiatööstuse toodang suurenes 1953. aastal 1940. aastaga võrreldes 3 korda, masinate ja sisseseadete toodang 3,8 korda.

«Me arendame ka edaspidi igati rasketööstust — metallurgiat, kütteainete-, energeetika-, keemia- ja metsatööstust,

masinaehitust, ehitustööstust, arendame ja täiustame oma transporti. Me oleme kohustatud alati meeles pidama, et rasketööstus on meie sotsialistliku majanduse põhialus, sest ilma selle arendamiseta ei saa kindlustada kergetööstuse edasist kasvu, põllumajanduse tootlike jõudude kasvu ega tugevdada meie maa kaitsevõimet.»¹

Missugused vahekorrad kujunevad laiendatud sotsialistliku taastootmise puhul tootmisvahendite tootmise ja tarbimisvahendite tootmise vahel? Tees I ja II alajaotuse vahekorrast on Marxi taastootmiseteooria üheks põhiliseks teesiks. V. I. Lenin märkis, et Marxi vormel I ja II alajaotuse vahekorra kohta jääb jõusse nii sotsialismi kui ka «puhta kommunismi», s. o. kommunismi teise faasi jaoks.

Ühiskondliku koguprodukti laiendatud taastootmine NSV Liidus tähendab seda, et nii tootmisvahendite tootmine (I alajaotus) kui ka tarbimisvahendite tootmine (II alajaotus) kasvavad mõlemad plaanikindlalt ja pidevalt. Selles on üks sotsialistliku taastootmise eeliseid kapitalistliku taastootmisega võrreldes.

Kapitalismi tingimustes on ühiskondliku tootmise I ja II alajaotuse vahel lepitamatu, antagonistlik vastuolu. Taga ajades maksimaalset kasumit, laiendavad kapitalistid tootmist I alajaotuses, kuid ei laienda vastavalt tootmist II alajaotuses. Tarbimisvahendite tootmine jääb ikka rohkem maha tootmisvahendite tootmisest, suureneb mittevastavus I ja II alajaotuse vahel.

Praegu, kus kapitalismi üldkriis järjest süveneb, teenindab tootmisvahendite tootmine kapitalistlikes maades üha suuremal määral relvastuse loomist, vahendite loomist inimeste massiliseks tapmiseks ja ühiskondliku rikkuse hävitamiseks. Seda näitab eriti kujukalt Ameerika Ühendriikide kapitalistlik tegelikkus. Ameerika monopolistid puhuvad suureks sõjatööstust, sõjatehnika tootmist, ja vähendavad tsiviiltööstust, tarbeesemete tootmist, kärpides sellega järsult töötajate tarbimist.

Sõjatööstuse suurekspuhumine viib paratamatult uue sügava majandusliku ületootmiskriisi tekkimisele. «...Mida tähendab viia maa majandus sõjamajanduse rööbastele? See tähendab anda tööstusele ühekülgne, sõjaline suund, kõigiti laiendada sõjaks vajalike esemete tootmist, mis ei

¹ G. M. Malenkov, NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärgul peetud kõne, Tallinn, 1953, lk. 7.

ole seotud elanikkonna tarbimisega, kõigiti kitsendada elanikkonnale tarbeesemete tootmist ja eriti turustamist, — järelikult, vähendada elanikkonna tarbimist ja viia maa majanduskriisi lävele.»¹

Niisiis tingib kapitalismi põhiline vastuolu tootmise ühiskondliku iseloomu ja tootmistulemuste erakapitalistliku omastamise vahel paratamatult proportsionaalsuse rikkumist I ja II alajaotuse, tootmise ja tarbimise vahel, viib tootmise ja tarbimise vahelise seose katkemisele. Mitte mingisugune tootmine ei saa aga areneda tarbimisest olenematult. Põrgates rahvahulkade ostujõulise nõudmise kitsaste piiride vastu, langeb kapitalistlik tootmine möödapäasmatult ja perioodiliselt sügavate ning hävitavate majanduslike ületootmiskriiside mõju alla.

Sotsialismi põhiline majandusseadus määrab kindlaks hoopis teistsuguse vahekorra I ja II alajaotuse vahel; see vahekord on sotsialismi ajal kapitalismiaegsest hoopis erinev. Sotsialistliku taastootmise tingimustes, mis põhineb tootmisvahendite ühiskondlikul omandusel ja mida teostatakse plaanipäraselt, kõigi töötajate huvides, ei ole ega saagi olla mingit antagonismi ühiskondliku tootmise I ja II alajaotuse vahel. Teguriks, mis määrab siin I ja II alajaotuse vahel konkreetsed proportsioonid, on sotsialismi põhilise majandusseaduse toime, selle seaduse nõuded sotsialistliku tootmisviisi antud objektiivsete arenemistingimuste puhul. NSV Liidu majandusliku arenemise mitmesugustel ajajärkudel varieerusid I ja II alajaotuse kasvu tempo ning vahekord.

**Tootmisvahendite tootmise ja tarbeesemete tootmise
vahekord NSV Liidu tööstustoodangus
(protsentides)**

	1932. aasta 1928. aastaga võrreldes	1937. aasta 1932. aastaga võrreldes	1950. aasta 1940. aastaga võrreldes
Tootmisvahendid . . .	293	238	205
Tarbeesemed	184	200	123

Vahekord tööstustoodangu I ja II alajaotuse vahel aastail 1928 ja 1932 väljendab maa industrialiseerimise arenemist esimesel viisaastakul. Esimesel viisaastakul tööstu-

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1952, lk. 530.

ses ja põllumajanduses saavutatud määratu suured edusammud võimaldasid muuta vahekorda I ja II alajaotuse vahel aastail 1932 ja 1937.

Suuri muudatusi sotsialistliku ühiskondliku tootmise alajaotuste vahekorras kutsusid esile Suur Isamaasõda ja selle tagajärjed, niisiis vajadus suurendada relvastuse tootmist ja seejärel taastada majandus.

Sõjajärgsel ajajärgul kindlustas kommunistlik partei tootmisvahendite tootmise ülekaaluka kasvu alusel materiaalsed eeldused ühiskondliku produkti tootmise, sealhulgas ka tarbeesemete tootmise kiirendatud arendamiseks. Selles suunas toimub eriti suuri muudatusi viienda viis-aastaku ajal. Tarbeesemete tootmise kasvu iseloomustavad järgmised andmed:

1953. aastal toodetakse	Hulk	Juurdekasv 1940. aastaga võrreldes
Puuvillast riiet . . .	5 300 000 000 meetrit	34 protsenti
Villast riiet	üle 200 000 000 meetri	umbes 70 protsenti
Siidriiet	üle 400 000 000 meetri	rohkem kui 5 korda
Suhkrut	3 600 000 tonni	peaaegu 70 protsenti
Võid	400 000 tonni	peaaegu 80 protsenti

«Nüüd on meil rasketööstuse arendamises saavutatud edusammude baasil olemas kõik tingimused selleks, et organiseerida rahva tarbeesemete tootmise järsk tõus.

Meil on selleks täielik võimalus ja me peame seda tegema. Viimase 28 aasta jooksul on tootmisvahendite tootmine tervikuna meie maal kasvanud umbes 55 korda, rahva tarbeesemete tootmine aga on selle perioodi kestel suurenenud ainult umbes 12 korda. 1953. aasta tootmistaseme võrdlemine sõjaeelse 1940. aasta tasemega näitab, et ka selle perioodi kestel on tootmisvahendite tootmine kasvanud rohkem kui 3 korda, tarbeesemete tootmine aga 72 protsendi võrra.

Saavutatud tarbeesemete tootmise maht ei või meid rahuldada.

Seni ei olnud meil võimalust arendada kerge- ja toiduainetetööstust niisama kiires tempos kui rasketööstust.

Praegu me saame forsseerida ja järelikult oleme kohustatud rahva ainelise ja kultuurilise elutaseme kiirema tõusu kindlustamise huvides igati forsseerima kergetööstuse arendamist.»¹

Niisamuti seab kommunistlik partei üles ka küsimuse põllumajanduse järsust tõusust, põllumajanduse rikka tehnilise varustuse ja kolhoosikorras peituvate määratu suurte võimaluste kõige täielikumast ärakasutamisest. Määrates kindlaks NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõusid, konstateeris NLKP Keskkomitee pleenum 1953. aasta septembris:

«Praegu, mil meie maal on loodud võimas, tehniliselt täiuslik rasketööstus ning kolhoosid on tunduvalt tugevnenud, on olemas kõik tingimused selleks, et kindlustada sellel baasil kõigi põllumajandusharude järsk tõus ja kahekolme aasta jooksul järsult tõsta meie maa kogu elanikkonna varustatust toidukaupadega, kindlustades ühtlasi kogu kolhoositalurahvale kõrgem materiaalse heolu tase.»

Niisiis, saavutatud rasketööstuse arenemistase lubab tunduvalt kiirendada rahvatarbeesemete tootmise kasvutempot. On saanud küpseks majanduslik vajadus teostada järsk pööre kerge- ja toiduainetetööstuse ning sotsialistliku põllumajanduse kiirendatud tõusu suunas, et järsult tõsta rahva tarbimise taset. Seoses sellega muutub praegune vahekorrd ühiskondliku tootmise I ja II alajaotuse arenemistempo vahel, kiireneb tarbeesemete tootmise kasv.

NSV Liidu arendamise viies viie aasta plaan aastail 1951—1955 näeb ette, et 1955. aastal on tarbeesemete tootmine umbes 65 protsenti suurem kui 1950. aastal. Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus on seadnud ülesande: mobiliseerida olemasolevad võimalused ja arendada rahvatarbeesemete tootmist sellises ulatuses, et täita see viienda viie aasta plaani nõue tunduvalt varem. Ühtlasi tõsteti edasilükkamatu ülesandena esile, et kogu sotsialistliku põllumajanduse võimsa tõusu alusel on tarvis lähema 2—3 aasta jooksul külluses rahuldada kogu maa elanikkonna kasvavad vajadused toiduainete alal ja kindlustada toorainega kerge- ja toiduainetetööstust.

Nii on lugu ühiskondliku koguprodukti tootmisega, ühiskondliku tootmise I ja II alajaotuse vahekorraga laiendatud sotsialistliku taastootmise tingimustes.

¹ G. M. Malenkov, NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärgul peetud kõne, lk. 7—8.

Sotsialistliku taastootmise küsimuste käsitlemise puhul on suur tähtsus ka teesil ühiskondliku koguprodukti koostusosadest ning jaotamisest.

Paljastades «Gotha programmi kriitikas» (1875. a.) oportunistlikku olemust Lassalle'i nõudmises, mille järgi töölisel saavad «oma töö täit produkti», andis K. Marx teadusliku analüüsi ühiskondliku koguprodukti koostusosadest ja ta jaotamisest sotsialismi tingimustes. K. Marx näitas, et sotsialismi ajal, enne produkti andmist töötajate isiklikku tarbimisse tema jaotamise teel töö järgi, on majanduslikult vajalik teha sellest produktist rida mahaarvamisi ühiskondlike vajaduste ja tarvete rahuldamiseks.

Esiteks on tarvis asendada tarbitud tootmisvahendid, s. o. suunata osa sotsialistliku ühiskonna ühiskondlikust koguproduktist tagasi tootmisse — kulunud tootmisriistade, tootmishoonete ja -ehituste, kulutatud toor- ja kütteainete ning teiste materjalide asendamiseks. Vastav mahaarvamine ühiskondlikust koguproduktist on vajalik lihtsa taastootmise teostamiseks.

Sotsialistlikku ühiskonda iseloomustab aga süstemaatiline akumulatsioon, järelkult pidev laiendatud taastootmine. Sellepärast on tarvis, teiseks, eraldada ühiskondlikust koguproduktist tootmise laiendamiseks minev osa.

Kolmandaks on tarvis reserv- ehk kindlustusfond, et tagada laiendatud taastootmise protsessi pidevus, vältida võimalikke disproportsioone rahvamajanduses ja kindlustada riigi kaitsevõimet. Nii on kommunistliku partei XIX kongressi direktiivides ette nähtud suurendada kahekordseks ajavahemikul 1951. aastast 1955. aastani riiklikud materiaalsed ja toiduainete reservid, mis suudavad kindlustada meie maad igasuguste juhuste vastu.

Ühiskondliku koguprodukti ülejäänud osa on määratud tarbimisvahenditeks. Enne ta üleandmist individuaaljaotusse tuleb sellest produkti osast samuti teha ühiskondlike vajaduste rahuldamiseks vajalikud mahaarvamisega. Esiteks mahaarvamine valitsemiskulude katteks; teiseks mahaarvamine teaduse, kultuuri ja tervishoiu arenemisega seotud ühiskondlike vajaduste rahuldamiseks; kolmandaks mahaarvamine töövoimetute ülalpidamiseks.

Sealjuures on ühiskondlikust koguproduktist valitsemiskulude katteks mahaarvatav osa sotsialismi ajal tunduvalt väiksem kui kapitalismi ajal. Sedamööda, kuidas areneb sotsialistlik ühiskond, väheneb see osa veelgi. Seevastu

mahaarvamine teaduse, kultuuri ja tervishoiu arenemisega seotud ühiskondlike vajaduste rahuldamiseks on sotsialismi ajal võrratult suurem kui kapitalismi ajal, kusjuures selle mahaarvamise ulatus kasvab koos sotsialistliku ühiskonna arenemisega üha rohkem.

Kapitalistliku ümbruse tingimustes tuleb NSV Liidu ühiskondlikust koguproduktist teha veel mahaarvamine riigikaitsefondi loomiseks. NSV Liidu kodanike püha kohus on kaitsta sotsialistlikku kodumaad.

Niisiis, sotsialistliku ühiskonna kogu aastatoodang ei või tervelt minna individuaalse jaotamise teel töötajate kätte. Kui oletada, et kogu aastatoodang läheks individuaaljaotusse, siis ei oleks sotsialistlik taastootmine enam võimalik. Individuaaljaotuse fond moodustab osa ühiskondlikust koguproduktist. Sellest osast, mis tuleb jaotamisele NSV Liidu kehtiva kahe sotsialistliku omandusvormi (riiklik-üldrahvaliku ja kooperatiiv-kolhoosliku) vahel, saavad töötajad oma eluvajadusteks, jõukaks ning kultuurseks eluks vahendeid — riiklikes ettevõtteis palga näol, kolhoosides rahaliste ja naturaalsete sissetulekute näol normipäevade järgi, vastavalt sotsialismi juhtivale põhimõttele: «igaühelt võimete kohaselt, igaühele töö järgi».

Et NSV Liidus on olemas ülalnimetatud kaks sotsialistliku omandusvormi ja et sotsialistlikus ühiskonnas säilivad kaubatootmine ja kaubaringlus, järelikult aga ka tootmiskulude ning tootmistulemuste rahaline (väärtuseline) arvestus, siis tähendab see, et ühiskondliku koguprodukti ja ta koostisosade tootmist ning jaotamist arvestatakse mitte üksnes naturaalses, vaid ka rahalises vormis.

Ühiskondliku produkti kauba- ja rahavorm tähendab, et ta majanduslik käive, ta kasutamine tarbimiseks ja akumuleerimiseks, toimub vahetuse ja raha kaudu.

Sotsialistlikus ühiskonnas säilib ühiskondliku koguprodukti jagunemine materiaalseid kulutusi asendavaks osaks — asendusfondiks — ja ühiskonna tulu moodustavaks osaks, NSV Liidu rahvatuluks. Kuid nende ühiskondliku produkti osade sotsiaalne sisu on kapitalistliku ühiskonnaga võrreldes põhjalikult muutunud.

Üks sotsialistliku taastootmise põhijooni on NSV Liidu rahvatulu pidev kasv, s. o. ühiskondliku koguprodukti selle osa kasv, mis jääb pärast tootmises tarvitatud tootmisvahendite asendusfondi mahaarvamist. NSV Liidu rahvatulu on nõukogude rahva heaolu üldistavaks näitajaks.

NSV Liidu rahvatulu arvestatakse samuti kahes vormis — naturaalses-asjalises ja väärtuselises, — just nagu ühiskondlikku koguprodukti, mille osaks rahvatulu on. Väärtuselises, rahalises vormis, s. o. rahalise arvestuse abil, määratakse kindlaks NSV Liidu rahvatulu üldsumma.

Koondades enda kätte üldrahvaliku materiaalse tootmise, teostab sotsialistlik riik oma eelarve kaudu rahvatulu tunnuduva osa ümberjaotamist, suurendades pidevalt riigieelarvesse laekuvaid tulusid sotsialistlikult majanduselt ja vähendades samal ajal elanikkonnalt laekuvaid summasid. Võttes ära osa ettevõtete ja elanikkonna tuludest, kasutab riik neid kapitaalvahetusteks ja majanduse käibevahenditeks, riigikaitse ja üldise valitsemise vajadusteks, pidevalt kasvavate kulude katteks rahvahariduse, teaduse ja kunsti arendamise ning tervishoiu alal, pensionide, abirahade ja stipendiumide väljamaksmiseks jne. Riik jaotab ümber tulusid sotsialistliku tootmise üksikute harude vahel, et ära hoida disproportsioone, «kitsaskohti» ja kindlustada sotsialistlikule tootmisele pidev laienemine ning kiiretempoline arenemine.

Rahvatulu nagu ühiskondliku koguproduktigi kasvu tempo on NSV Liidus võrratult kiirem kui kapitalistlikes maades. NSV Liidu rahvatulu suureneb sotsialistliku tootmise pideva laiendamise alusel järjekindlalt ja kiirelt. 1952. aastal oli NSV Liidu rahvatulu 12 korda suurem kui 1913. aastal. Viienal viisaastakul kasvab ta vähemalt 60 protsendi võrra.

Sotsialismi põhiline majandusseadus määrab NSV Liidu rahvatulu jaotamise iseloomu, mis vastab selle majandusseaduse nõuetele. «Küsimus rahvatulu jagunemisest klasside vahel on tööliste ja talupoegade materiaalse ja kultuurilise olukorra seisukohalt põhiline küsimus. Mitte asjata ei püüa Saksamaa, Inglismaa ja Põhja-Ameerika Ühendriikide kodanlikud majandusteadlased seda küsimust kodanluse huvides vassida, avaldades selle kohta järjest oma «täiesti objektiivseid» uurimusi.»¹

NSV Liidus toimub rahvatulu jaotamine nõukogude rahva materiaalse ja kultuurilise taseme süstemaatilise tõstmise huvides, sotsialistliku tootmise laiendamise huvides linnas ja maal. NSV Liidu rahvatulu pidev kasv või-

¹ J. V. Stalin, Teosed, 12. kd., lk. 284.

maldab järjekindlalt suurendada sotsialistlikku akumulatsiooni ja süstemaatilisel tõsta töötajate elatustaset.

NSV Liidu rahvatulu jaguneb lõppkokkuvõttes akumulatsioonifondiks (tootmisfondide ja mittetootlike fondide laiendamiseks minevad vahendid pluss riiklikud reservid) ja tarbimisfondiks (töötajate vajaduste rahuldamiseks minevad vahendid). Selle jaotuse tagajärjel saavad NSV Liidu töötajad oma isiklike materiaalsete ja kultuuriliste tarvete rahuldamiseks ligi kolm neljandikku rahvatulust. Ülejäänud osa, s. o. ligi üks neljandik, läheb sotsialistliku tootmise laiendamiseks ja muudeks üldriiklikeks ning ühiskondlikeks vajadusteks.

Ainult nõukogude sotsialistliku korra tingimustes kuulub kogu rahvatulu rahvale, maa peremehele. Kapitalistlikes maades jaotub rahvatulu ekspluaterijate maksimaalse kasumi kindlustamise, nende maksimaalse rikastamise huvides. Lõviosa kapitalistlike maade rahvatulust omastavad ekspluaterijate klassid ja nende arvukas parasitlik teenijaskond.

Teise maailmasõja künnisel said näiteks Ameerika Ühendriikide töörahva hulgad — üle 84 protsendi maa elanikkonnast — endale kõigest 48 protsenti rahvatulust. Seevastu käputäis suurkoodanlasi — 1 protsent elanikkonnast — koondas rahvatulust enda kätte rohkem kui 20 protsenti. Teise maailmasõja ajajärgul ja sõjajärgsel ajal vähenes veelgi töörahva hulkade osasaamine kapitalistlike maade rahvatulust, ekspluataatorlike klasside osa aga suurenes tunduvalt. Tohutult kasvavad kapitalistlike monopolide kasumid. Isegi ametlike andmete järgi, mis on tegelikkusega võrreldes vähendatud, kasvasid kapitalistlike monopolide kasumid 3,3 miljardilt dollarilt 1938. aastal 42,9 miljardi dollarini 1951. aastal, s. o. 13-kordseks.

Tööraha järjest väiksemas osasaamises kapitalistlike maade rahvatulust tuleb kujukalt nähtavale töörahva hulkade vaesumise kasv kapitalismi tingimustes.

Sotsialistlik akumulatsioon. Tootmisfondide taastootmine

NSV Liidu rahvatulu suurenemisega kasvab sotsialistlik akumulatsioon, mis on laiendatud sotsialistliku taastootmise ainuke allikas. Sotsialistlikus ühiskonnas puudub vahetege mine «vajaliku töö» ja «lisatöö» vahel. Sotsialistlikus toot-

mises töötavate tööliste kogu töö on vajalik töö, mille keskel toodetakse mitte ainult töölise ja ta perekonna isiklike vajaduste katmiseks, vaid ka sotsialistliku tootmise laiendamiseks ja töötajate ühiskondlike tarvete rahuldamiseks vajalik produkt.

Sotsialismi ajal on kogu toodetud produkt vajalik produkt. Osa uudset toodetud ühiskondlikust produktist kasutatakse ära sotsialistliku akumulatsiooni ja tootmise laiendamise otstarbeks, riiklike reservide loomiseks, meie maa riigikaitseks, riigivalitsemisega ja teaduse, kultuuri ning tervishoiu arendamisega seotud vajadusteks, samuti teisteks ühiskondlikeks tarveteks.

NSV Liidus on sotsialistliku akumulatsiooni otstarbeks kasutatav osa rahvatulust palju suurem kui kapitalistlike maade rahvatulu see osa, mis läheb kapitalistlikuks akumulatsiooniks. Kapitalismi ajal kasutavad ekspluateerijate klassid määratu suurt osa rahvatulust mittetootlikult, relativistliku võidujooksuks jne. Kapitalistlikus ühiskonnas suureneb kapitali akumulatsiooni kasvuga paratamatult töörahva absoluutne ja relatiivne vaesumine ning langeb rahva tarbimise tase. Nõukogude ühiskonnas aga toimub koos sotsialistliku akumulatsiooniga rahva elatustaseme järjekindel tõus.

Sotsialistliku akumulatsiooni süstemaatiline kasv väljendub NSV Liidu rahvamajanduse kapitaalimahutuste suurenemises. Nii moodustasid kapitaalimahutused rahvamajandusse esimesel sõjaeelisel viisaastakul 51 miljardit rubla, teisel viisaastakul 115 miljardit, kolmanda viisaastaku kolme rahuaasta jooksul 130 miljardit. Nende kapitaalimahutuste tulemusena ehitati ja lasti käiku esimesel viisaastakul 1500 uut ettevõtet, teisel viisaastakul 4500 ja kolmanda viisaastaku kolme ja poole aasta jooksul 3000.

Aastail 1946—1951 moodustasid kapitaalimahutused rahvamajandusse ligi 500 miljardit rubla; neist mahutati tööstusse üle 320 miljardi rubla. Selle aja jooksul taastati, ehitati ja lasti käiku NSV Liidus ligi 7000 suurt riiklikku tööstusettevõtet.

Viiendal viisaastakul ületavad riiklikud kapitaalimahutused tööstuse alal umbes kaks korda neljanda viisaastaku mahutuste kogumahu. Veelgi tunduvamalt suurenevad viiendal viisaastakul kapitaalimahutused NSV Liidu põllumajandusse.

Kapitaalehitus on NSV Liidus põhiliseks vahendiks, mis

võimaldab lahendada kommunistliku partei poolt seatud tähtsamad majanduslikud perspektiiv-ülesanded, tähtsaimaks teguriks, mis määrab kindlaks rahvamajandusharude arenemistempo ning -suuna.

Vastavalt laiendatud sotsialistliku taastootmise ülalkirjeldatud tingimustele suunati kapitaalmahutusi NSV Liidus pikemat aega peamiselt rasketööstuse ja transpordi arendamiseks. Kõigi viisaastakute jooksul, s. o. aastail 1929—1952, mahutati järgmisi riiklikke vahendeid kapitaal-ehitusse ja sisseseadete hankimiseks (ümberarvestatult praegustele hindadele):

Rasketööstusse	638	miljardit	rubla
Transporti	193	„	„
Kergetööstusse	72	„	„
Põllumajandusse	94	„	„

Seades sisepoliitika alal oma peamiseks ülesandeks rahva materiaalse ja kultuurilise taseme edasise tõstmise, suunavad kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus viienda viie aasta plaani teostamise protsessis tunduvalt suuremaid vahendeid kerge- ja toiduainetetööstuse ning põllumajanduse arendamiseks.

Kapitaalmahutuste pideva suurendamise teel toimub sotsialistlikus majanduses tootmise põhifondide laiendatud taastootmine. Tootmise põhifondid on ühiskondliku taastootmisprotsessi peamine materiaalne alus. Esimese viisaastaku ajal näiteks lasti käiku NSV Liidu rahvamajanduse põhifonde 38,6 miljardi rubla suuruses summas, sealhulgas tööstuses 15,7 miljardit. Teisel viisaastakul käiku lastud NSV Liidu rahvamajanduse põhifonde oli 125,3 miljardit rubla, sellest tööstuses 60 miljardit. Tööstuses kasvasid tootmise põhifondid 1952. aastaks 1940. aastaga võrreldes 77 protsenti.

Tootmisfondide — põhi- ja käibefondide vahetpidamatu kasv on sotsialistliku taastootmise iseloomustavaks jooneks.

Tootmisfondide jaotus põhifondideks ja käibefondideks ning nendevaheline erinevus on seotud sellega, et tootmisse rakendatud tootmisvahendid jagunevad kaheks töö elementideks — töövahenditeks ja tööobjektideks, kusjuures kumbki neist elementidest täidab tootmises erilist osa. Töövahendid kuuluvad tootmise põhifondidesse, tööobjektid — käibefondidesse. Tootmise põhifondid koosnevad tootmis- hoonetest, ehitustest, masinatest, tööriistadest, transpordi-

vahenditest ja teistest töövahendite elementidest. Tootmise käibefondide hulka kuuluvad toormaterjalid, abiained, lõpetamata toodang ja muud tööobjektide elementid.

Põhifonde kasutatakse terve rea üksteisele järgnevate ja omavahel seotud tootmisperioodide vältel; nad kuuluvad järkjärgult. Käibefondid seevastu tarbitakse täielikult üheainsa tootmisperioodi jooksul. Sellest järeldub, et tootmise põhifondid ringlevad aeglasemalt kui käibefondid.

Oma majandusliku loomuse ja taastootmise iseloomu poolest on tootmise põhi- ja käibefondid sotsialismi ajal printsiipiaalselt erinevad kapitalismiaegsest põhi- ja käibekapitalist.

Tootmise põhi- ja käibefondid NSV Liidu rahvamajanduses on sotsialistlik ühiskondlik omandus, mis ei võimalda inimese ekspluateerimist teise inimese poolt. Põhi- ja käibekapitali sotsiaalseks ja majanduslikuks loomuseks on aga tootmisvahendite eraomandus, mis tingib palgatööliste ekspluateerimist.

Tootmisfondide laiendatud taastootmine toimub NSV Liidus plaanikindlalt, kiiretempoliselt. Kapitalistlikus ühiskonnas toimub põhikapitali juurdekasv võrratult aeglasemalt kui tootmise põhifondide juurdekasv NSV Liidus. Põhikapitali laiendatud taastootmine toimub stiihiliselt, ebaühtlaselt ja vastuoluliselt. Põhikapitali ebaühtlane taastootmine, mille määrab kapitalismi põhiline vastuolu — vastuolu tootmise ühiskondliku iseloomu ja tootmistulemuste erakapitalistliku omastamise vormi vahel, — on majanduse ületootmiskriiside perioodilisuse materiaalseks aluseks.

Tootmise põhifondide laiendatud taastootmine NSV Liidu rahvamajanduses ja põhikapitali laiendatud taastootmine viivad printsiipiaalselt erinevaile sotsiaalsetele ja majanduslikele tulemustele. Põhikapitali laiendatud taastootmine kapitalismi ajal viib paratamatult palgatöö sfääri laienemisele, palgatöö ekspluateerimisastme tõusule, antagonistlike vastuolude teravnemisele, töörahva hulkade vaesumise kasvule. NSV Liidu rahvamajanduse tootmise-põhifondide laiendatud taastootmine on aga sotsialistlike tootmissuhete edasiarendamise, sotsialistliku töö kokkuhoiu ning kergendamise, tööviljakuse kasvu, ühiskondliku rikkuse suurenemise ja nõukogude rahva heaolu tõusu tähtsaks materiaal-seks tingimuseks.

Nõukogude riik kasutab plaanikindlalt ning efektiivselt rahvamajanduse tootmisfonde — põhi- ja käibefonde. Üks tähtsamaid abinõusid sotsialistliku taastootmise tempo kiirendamiseks on keskmiste progressiivsete normide juurutamine ja rakendamine sisseseadete kasutamisel, toorainete, materjalide, kütteinete ning elektrienergia kulutamisel.

Nõukogude riik määrab plaani korras näiteks kõrgahjude kasutiku mahu ärakasutamise normid, terase toodangu normid martäänahjude põranda ühe ruutmeetri kohta, küttaeine kulunormid tonni terase väljasulatamiseks, soonimismasinate väljatöötlusnormid söetööstuses, tööaja kulunormid tähtsamate toodete valmistamiseks masinaehitustööstuses jne.

Sisseseadete kasutamine sotsialistlikus rahvamajanduses paraneb aastast aastasse, järjest kokkuhoidlikumalt kasutatakse toor- ja küttaaineid, materjale ja elektrienergiat. Sotsialistliku majanduse arendamise plaanide edukaks täitmiseks on see väga tähtis eeltingimus.

Toodangu tootmise materiaalsete kulutuste kokkuhoid on üks tähtsamaid tegureid, mis võimaldab sotsialistliku akumulatsiooni kasvu, laiendatud taastootmist ja NSV Liidu rahvamajanduse arendamist; viimane toimub omaenda ressursside, sisemiste akumulatsiooniallikate arvel.

Sellepärast on kommunistlik partei alati pööranud ja pöörab nüüdki suurt tähelepanu võitlusele kokkuhoiurežiimi eest. Partei käsitleb kokkuhoiurežiimi kui sotsialistliku majandamise meetodit, kui tähtsat tingimust majanduse sisemise akumulatsiooni loomiseks ja akumuleeritud summade õigeks ärakasutamiseks. Kommunistliku partei XIX kongress kohustas meie majanduskaadrit otsima, leidma ja kasutama varjatud reserve, mis peituvad tootmises, maksimaalselt kasutama tootmisvõimsusi, süstemaatiliselt parandama tootmismeetodeid, alandama tootmise omahinda, teostama isemajandamist.

Kommunistliku partei poolt juhitud nõukogude inimesed veenduvad iga päev selles, et tootmise suurem täiustamine, tootmisvahendite kasutamise igakülgne parandamine teeb tööd ikka kergemaks ja viib töötajate heaolu kasvule. Kõige laiemate töörahva hulkade sotsialistliku võitluse käigus avastatakse järjest uusi allikaid ühiskondliku rikkuse suurendamiseks: praagi ja kadude likvideerimine tootmises, toor- ja kütteinete ning elektrienergia kokku-

hoid, masinate ja tööpinkide kõige efektiivsem ära kasutamine.

Sotsialistlik kord tagab rahvamajanduse tootmisfondide kõige täielikuma ära kasutamise; seevastu kapitalismi ajal pole võimalik täielikult ära kasutada põhikapitali, sest seda takistavad kapitalismi ekspluataatorlik loomus, ta antagonistlikud vastuolud, töörahva hulkade vaesumine ja kitsas turg.

Põhikapitali ära kasutamise võimalused on järsult vähenenud imperialismi ajastul, eriti kapitalismi üldkriisi perioodil. Nii näiteks moodustas Ameerika Ühendriikides vagunehitusetööstuse ettevõtete alakoormatus 1950. aastal tohtu suure arvu — 70 protsenti nende tootmisvõimsusest. Inglismaal töötasid tähtsamad masinaehituse firmad 1952. aastal mitte rohkem kui 60—70 protsendi ulatuses oma tootmisvõimsusest. Tootmisaparaadi krooniline alakoormatus, mis on kapitalistliku majanduse üheks iseärasuseks kapitalismi üldkriisi perioodil, näitab kujukalt kapitalismi kasvavat parasitismi ning roiskumist.

Vastandina kapitalistlikele maadele on NSV Liidus tootmisfondide kasutamine kõige efektiivsem, tootmisfondid kasvavad pidevalt. Asi ei ole ainult tootmise põhifondide kvantitatiivses kasvus. Erakordselt tähtis on ka NSV Liidu kõigi rahvamajandusharude edasine kvalitatiivne täiustamine, edasine tehniline progress.

Sotsialistlik tööstus saab kogu aeg uusi masinaid ja mehhanisme, tootmises võetakse tarvitusele täiuslikumaid tehnoloogilisi protsesse ja ratsionaalsemaid tootmise organiseerimise viise. Tehaste ja vabrikute tööpinkide parki täiendatakse kogu aeg uute, tootlikumate pinkidega. Nõukogude masinaehitajad loovad hulgaliselt uut tüüpi ja uut marki masinaid ja mehhanisme.

Rohkearvulised kaasaegsed masinad, mis teenindavad kõiki põllumajandusliku tootmise harusid, ja uue tehnika asendamine kõige uuema tehnikaga on sotsialistliku põllumajandusliku tootmise süstemaatilise kasvu allikas. Suured edusammud, mis saavutati põllumajanduse varustamises uue kaasaegse tehnikaga, võimaldasid laiaulatuslikult mehhaniseerida paljusid tööliike, kergendada ja teha tootlikumaks kolhoositalurahva tööd.

Nõukogude riik kindlustas kõige eesrindlikuma tootmistehnika loomise, — ükskõik missuguse kapitalistliku riigiga võrreldes. Selle tõttu, et sotsialismil on kapitalismiga võr-

reldes määratu suured eelised, on NSV Liidus olemas kõik tingimused ja piiramatud võimalused edasiseks tehniliseks progressiks kõigis sotsialistliku rahvamajanduse harudes.

Eesrindliku tehnika ulatuslik juurutamine rahvamajandusse rööbiti töö parema organiseerimisega ja töötajate kultuurilis-tehnilise taseme tõstmisega on tähtsamaks tingimuseks, et tõsta tööviljakust, alandada toodangu omahinda, järelikult aga ka suurendada sotsialistlikku akumuleerimist, tõsta nõukogude rahva materiaalsel heaolu.

Rahvamajanduse kapitaalvahetuste määratu suur ja järjest kasvav ulatus kindlustab tootmise põhifondide pidevat kasvu. Nad mängivad eriti suurt osa sotsialistlikus laiendatud taastootmises, kommunismi materiaalse ja tootmisalase baasi loomisel. Sotsialistlikus ühiskonnas rahvale kuuluvate rikkuste tähtsama osa — tootmise põhi- ja käibefondide, s. o. töövahendite ja tööobjektide — laiendatud taastootmine suurendab ühiskondlikku omandit — sotsialistlike tootmissuhete põhialust.

Sotsialistliku laiendatud taastootmise protsessis kasvab üheaegselt sotsialistliku akumulatsioonifondi ja töötajate tarbimisfondi absoluutne suurus. Sotsialistliku akumulatsioonikasv on sotsialismi ajal töötajate elatustaseme kasvu põhialuseks. NSV Liidus töötajate tarbimise kasv aga stimuleerib omakorda sotsialistlikku akumulatsiooni.

Kvalifitseeritud tööjõu taastootmine

Sotsialistliku laiendatud taastootmise üks põhilisi ning tähtsamaid iseärasusi on kvalifitseeritud tööjõu plaanipärane ettevalmistus, ta jaotus ja rakendamine NSV Liidu rahvamajanduses. Sotsialistlikus rahvamajanduses kasvab pidevalt nõudmine kvalifitseeritud tööjõu järele. Rahvamajanduses töötavate tööliste ja teenistujate arv suureneb süstemaatilisel. Kõigil NSV Liidu kodanikel on õigus tööle. Seda õigust kindlustavad rahvamajanduse sotsialistlik organiseerimine, nõukogude ühiskonna tootlike jõudude järjekindel kasv, majanduskriiside võimaluse kõrvaldamine ja tööpuuduse täielik likvideerimine.

Sotsialistliku majanduse kasvu alusel suureneb kõigis NSV Liidu rahvamajandusharudes töötavate tööliste ja teenistujate arv. Sõjajärgsete viisaastakute ajal kasvas tööliste ja teenistujate arv NSV Liidu rahvamajanduses 10,8 miljonilt inimeselt 1928. aastal 31,5 miljonile inimesele

1940. aastal. Eriti kiirelt kasvas kvalifitseeritud kaadri arv. Näiteks aastail 1926—1939 kasvas lukkseppade arv 3,7 korda, treialite arv 6,8 korda, freesijate arv 13 korda jne.; NSV Liidu elanikkonna arv suurenes aga samal perioodil 16 protsendi võrra. Inseneride arv kasvas nimetatud ajavahemikul 7,7 korda, agronomide arv 5 korda, teaduslike töötajate arv 7,1 korda.

Neljanda viisaastaku jooksul kasvas tööliste ja teenistujate üldarv rahvamajanduses, võrreldes 1940. aastaga, 7,7 miljoni inimese võrra, tõustes 1950. aasta lõpuks 39,2 miljoni inimesele. Rahvamajanduses töötavate tööliste ja teenistujate arvuline kasv jätkub viiendal viisaastakul; 1952. aasta lõpul ulatus nende arv 41,7 miljonini, 1953. aasta esimesel poolaastal aga tuli juurde, 1952. aasta esimese poolaasta lõpuga võrreldes, veel 1 150 000 inimest.

Erinevalt kapitalistlikust ühiskonnast, kus tehnika arendamine põhjustab tööliste dequalifitseerimist, tõuseb NSV Liidus pidevalt kvalifitseeritud töö, kvalifitseeritud tööliste erikaal kõigis rahvamajandusharudes. Kapitalistliku tootmise ratsionaliseerimist juhitakse täiesti teadlikult kvalifitseeritud töö vähema kasutamise suunas. Reservarmee olemasolu ja järjest kasvav tööpuudus võimaldavad kapitalistidel halvendada tööliste, sealhulgas ka kvalifitseeritud tööliste töötingimusi ning tasuda tööjõudu ta väärtusest madalamalt. Kapitalistliku taastootmise iseloomulikuks jooneks on tööliste dequalifitseerimine.

Nõukogude riik kindlustab kvalifitseeritud töölistikaadri plaanikindlat laiendatud taastootmist. Tööliste kvalifikatsiooni kasvu stimuleeritakse Nõukogude riigi poolt järjekindlalt läbiviidava töötasupoliitikaga. Tehnilisel progressil põhinev sotsialistliku tootmise pidev kasv viib vanade kutsealade asendamisele uutega, mis nõuavad kõrget kvalifikatsiooni ja uue tehnika valdamist. Nõukogude riik kulutab määratu suuri vahendeid rahvaharidusele, uue kvalifitseeritud kaadri ettevalmistamisele.

Kvalifitseeritud kaadri ettevalmistamine sotsialistliku rahvamajanduse kõigi harude jaoks võttis eriti suurt hoogu sõjajärgsel perioodil. Ainuüksi riiklike tööjõureservide süsteemi kaudu valmistati neljandal viisaastakul ette 3 389 000 noort kvalifitseeritud töolist.

Nõukogude riik teostab massilises ulatuses töölistikaadri tootmisalast ettevalmistamist otse ettevõtetes enestes. Neljanda viisaastaku jooksul omandasid 31 miljonit inimest

ettevõtetes uue eriala või tõstsid oma kvalifikatsiooni individuaalselt ja brigaadides õppimise teel, samuti kursuste kaudu.

Viienda viisaastaku algul, 1951. aastal, valmistati riiklike tööjõureservide süsteemi kaudu ette 365 000 noort kvalifitseeritud töolist, ettevõtetes aga tõstis oma kvalifikatsiooni individuaalselt ja brigaadides õppimise teel või kursuste kaudu 7 miljonit töolist ja teenistajat. 1952. aastal olid need arvud vastavalt 326 000 ja 7 800 000.

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus hoolitsevad pidevalt põllumajanduskaadri järjest laiema ettevalmistamise eest. Üle 2,5 miljoni kolhoosniku ja sovhoositöölise õpib kolmeaastastel agroneomide ja zootehnikute kursustel. Erialase ettevalmistusega kvalifitseeritud kaader kolhoosikülas on kasvamas, tuleb juurde tuhandeid ja tuhandeid agronoome, maamõõtjaid, zootehnikuid, velskreid. Ligi 2 miljonit kolhoosnikut on saanud brigadiirideks traktoribrigaadides, põllundus- ja loomakasvatusbrigaadides, traktoristideks ja kombaineriteks. Ligi 17 000 kolhoosiesimeest on kõrgema haridusega ja erialase keskharidusega.

Määratu suure hoo üldhariduse ja kutsehariduse arenemises kutsus esile ajaloos ennenägematu tööliste ja talupoegade kultuurilise taseme ning kvalifikatsiooni tõus. Näiteks söetööstuses omab tervelt pool kõigist töölistest keskharidust või on lõpetanud vabrikukooli või tööstuskooli. Moskva Stalini-nimelises autotehases on 70 protsenti kõigist töölistest lõpetatud keskharidusega.

Sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku ajajärgul omandas väga suure tähtsuse üha suurema arvu kõrgesti haritud rahvamajanduse-spetsialistide, nõukogude intelligentsi kaadri ettevalmistamine. Nõukogude riik teostab seda ülesannet rahvahariduse edasiarendamise teel, pidevalt laiendades algkoolide, keskkoolide ja kõrgemate õppeasutuste võrku.

Oppijate üldarv NSV Liidus ületab 57 miljonit inimest, s. o. 8 miljoni võrra rohkem kui 1940. aastal. Sellise ulatusega haridustööd ei ole ega saa olla ühelgi kapitalistlikul maal.

Meie maa rahvamajandus saab üha suuremal hulgal hästi ettevalmistatud spetsialistide kaadrit. Neljanda viisaastaku lõpuks oli rahvamajanduses töötavaid kesk- ja kõrgema haridusega spetsialiste 84 protsenti võrra rohkem kui sõjaeelisel 1940. aastal. Viienda viisaastaku esimesel kahel aastal

(1951 ja 1952) lasksid NSV Liidu kõrgemad õppeasutused välja üle 400 000 noore spetsialisti, tehnikumid aga umbes 550 000. Niiviisi kasvas spetsialistide arv rahvamajanduses 1950. aastaga võrreldes 17 protsenti. 1953. aastal tõusis lõpetajate arv veelgi: kõrgemad õppeasutused lasksid välja ligi 220 000 spetsialisti, tehnikumid ligi 304 000.

Vastavalt rahvamajanduse ja kultuurilise ülesehitustöö edasiarendamise ülesannetele on viiendal viisaastakul ette nähtud suurendada iga liiki spetsialistide väljalaset kõrgematest õppeasutustest ja spetsiaalsetest keskkoolidest umbes 30—35 protsenti võrra; kõrgemate õppeasutuste lõpetajate, tööstuse, ehitusala ja põllumajanduse spetsialistide arv aga peab 1955. aastaks, 1950. aastaga võrreldes, kasvama umbes 2-kõrdseks. Teadusliku ja teaduslik-pedagoogilise kaadri ettevalmistamine kõrgemate õppeasutuste ja teadusliku uurimise instituutide aspirantuuri kaudu kasvab neljanda viisaastakuga võrreldes umbes kahekordseks.

Tunduvalt paraneb põllumajanduse kvalifitseeritud mehhanisaatorite kaadri ettevalmistamine. Vastavalt NLKP Keskkomitee pleenumi otsusele (1953. a. september) seatakse selle kaadri ettevalmistamisel sisse õppesüsteem, mida rakendatakse tööstuskoolides. Sellega seoses reorganiseeritakse olemasolevad mehhaniseerimiskoolid, kujundades nad ümber põllumajanduse mehhaniseerimise koolideks. Tööstuskoolide ja vabrikukoolide baasil organiseeritakse tööstuskoolid ja vabrikukoolid põllumajanduse mehhaniseerimise alal. Luuakse sadu uusi põllumajanduse mehhaniseerimise koole.

Nõukogude rahva kultuuritaseme edasise tõusu kindlustamiseks on suur tähtsus neil abinõudel, mis taotlevad üleminekut üldisele keskharidusele (kümneaastane kool) ja polütehnilisele õpetamisele keskkoolis; need abinõud on ette nähtud partei XIX kongressi direktiivides viienda viie aasta plaani kohta.

See kõik annab tunnistust kvalifitseeritud töö osatähtsuse järjekindlast tõusust sotsialistlikus taastootmisprotsessis, töötajate kultuurilis-tehnilise taseme tõusust, järkjärgulisest aluse loomisest selleks, et likvideerida oluline erinevus vaimse töö ja füüsilise töö vahel.

Tööjõu sotsialistliku taastootmise, kvalifitseeritud kaadri taastootmise protsessis luuakse niiviisi üks tingimustest selliseks ühiskonna kultuuriliseks kasvuks, mis kindlustab kõigile ühiskonna liikmeile nende füüsiliste ja vaimsete või-

mete igakülgse arenemise. Ühiskonna liikmeile võimaldatakse haridus, mis on küllaldane selleks, et saada ühiskonna arendamise aktiivseteks tegelasteks, et võida vabalt valida elukutset, mitte aga olla olemasoleva tööjaotuse tõttu elujaks mingi ühe elukutse külge aheldatud.

Töötajate heaolu järjekindel kasv

Vastavalt sotsialismi põhilise majandusseaduse nõuetele, mille järgi rahuldatakse maksimaalselt kogu ühiskonna järjest kasvavaid materiaalseid ja kultuurilisi vajadusi, seavad kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus arenevale sotsialistlikule tootmisele nii tööstuse kui ka põllumajanduse alal järjest suuremaid ülesandeid, selleks et järsult tõstes rahvatarbeesemete väljalaset, luua elanikkonnale toiduainete küllus. Pidev hool saab iga päev osaks nõukogude kaubandusele, mida arendatakse igakülgsest. Ikka suuremat tähelepanu osutavad kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus töötajate korteriolude edasise parandamise küsimustele, rahvaharidusele ja tervishoiule.

Tööliste ja teenistujate reaalpalk ja kolhoosnike reaalsed sissetulekud kasvavad pidevalt. Tööliste ja teenistujate rahapalga tõusu, kolhoosnike rahaliste ja naturaalse sissetulekute suurenemise, laiatarbekaupade hindade alandamise ning elanikkonnale riigi arvel väljamakstavate summade suurenemise tulemusena olid NSV Liidu tööliste ja teenistujate reaalsed sissetulekud, arvestatud ühe töötaja kohta, 1951. aastal umbes 57 protsenti kõrgemad kui 1940. aastal, talupoegade reaalsed sissetulekud aga olid, arvestades ühe töötaja kohta, umbes 60 protsenti kõrgemad.

Tööliste ja teenistujate sissetulekud, arvestades ühe töötaja kohta, suurenesid 1952. aastal 1951. aastaga võrreldes 7 protsenti võrra, talupoegade sissetulekud aga, arvestades ühe põllumajanduses töötava isiku kohta, suurenesid 8 protsenti võrra. Viiendas viie aasta plaanis aastaiks 1951—1955 nähakse ette reaalpalka suurenemine, arvestades jaehindade alandamist, vähemalt 35 protsenti võrra, kolhoosnike rahaliste ja naturaalse sissetulekute suurenemine (rahalisel väljenduses) aga vähemalt 40 protsenti võrra.

Tööliste, talupoegade, kõigi NSV Liidu töötajate sissetulekud ei piirdu ainult palgaga ja väljamaksetega normipäevade järgi kolhoosides. Tunduvat osa NSV Liidu töötajate

isiklikest vajadustest kaetakse riigi kulul. Töölised ja teenistujad saavad NSV Liidus abiraha, väljamakseid ja pensione sotsiaalkindlustuse alusel, tasuta või suure hinnaalandusega tuusikuid sanatooriumidesse, puhkekodudesse ja lasteasutustesse, saavad iga aasta palgalist puhkust. Tasuta arstiabi on kindlustatud kõigile linna ja maa töötajaile. Riik maksab linnas ja maal abiraha lasterikastele ja üksikutele emadele, kindlustab tasuta õpetuse algkoolis ja seitsmeklassilises koolis; annab õppijatele stipendiume.

Need väljamaksed ja soodustused riigieelarve summadest linna ja maa töötajaile moodustasid 1940. aastal 40,8 miljardit rubla; 1953. aastal olid aga vastavad riigieelarve kulud kasvanud juba 129,8 miljardi rubla suuruseks, s. o. rohkem kui 3-kordseks.

Tööliste ja teenistujate reaalpalka ja talupoegade reaalse sissetulekute kasvu tähtsaimaks allikaks on Nõukogude valitsuse poolt järjekindlalt teostatav laiatarbekaupade hindade alandamine.

Aastail 1947—1953 on laiatarbekaupade jaehindu riiklikus ja kooperatiivkaubanduses riigieelarve summade arvel alandatud kuuel korral. Tänu sellele saavad Nõukogude Liidu töötajad, arvestades hindade langust kolhoositurgudel, oma kaubaostude puhul aastast aastasse kümneid miljardeid rublasid kokkuhoidu; elanikkonna reaalsed sissetulekud kasvavad aastast aastasse.

Jaehindade alandamise aastad	NSV Liidu elanikkonna aastane kokkuhoid kaubaostude puhul jaehindade alandamise tulemusena
1947	86 miljardit rubla
1949	71 " "
1950	110 " "
1951	34,5 " "
1952	28 " "
1953	53 " "

Toidu- ja tööstuskaupade jaehindade süstemaatilise alandamise tulemusena langes hindade üldine tase pärast 1947. aastat rohkem kui kaks korda. Viies viie aasta plaan näeb ette edasist järjekindlat laiatarbeesemete jaehindade alandamist.

Sel ajal, kui NSV Liidus, sotsialismimaal, teostatakse van-

kumatult laiatarbekaupade hindade järjekindla alandamise poliitikat, teostavad imperialismilõeri maade kapitalistlikud monopolid, kes taotlevad maksimaalseid kasumeid, rahvatarbeesemete pideva hindade tõusu poliitikat.

Ajavahemikul 1947. aasta lõpust kuni 1952. aastani tõusid leivahinnad Ameerika Ühendriikides 28 protsenti, Inglismaal 90 protsenti, Prantsusmaal rohkem kui kahekordseks; NSV Liidus aga langesid leivahinnad samal ajal 2,5 korda. Lihahinnad tõusid nimetatud ajavahemikul Ameerika Ühendriikides 26 protsenti, Inglismaal 35 ja Prantsusmaal 88 protsenti, Nõukogude Liidus aga langesid lihahinnad rohkem kui 2 korda jne.

Järjekindlalt suureneb massiliselt tarvitavate toidu- ja tööstuskaupade toodang, laieneb riikliku, kooperatiivse ja kolhoosikaubanduse jaekaubakäibe maht. Tarbeesemete tootmine Nõukogude Liidus kasvab süstemaatiliselt ja see kasv jätkub ikka kiiremas tempos.

Tootmine, jaotus, vahetus ja tarbimine moodustavad, nagu eespool öeldud, üksteisega lahutamatu seotud taastootmismomendid. Sotsialistliku laiendatud taastootmise üheks tingimuseks on reeglipäraselt toimuv majanduskäive materiaalse tootmise mitmesuguste harude vahel, samuti tootmise ja ringluse, sotsialistliku tootmise ja rahva tarbimise vahel.

Sotsialistliku omanduse kahe vormi olemasolu teeb sotsialismi staadiumil vajalikuks kaubatootmise ja kaubaringluse. Tootmisvahendid ei ole sotsialismi ajal kaubad, nad ei lähe kaubaringluse sfääri, Nõukogude riik ainult jaotab neid oma ettevõtete vahel. Kaupadeks on sotsialismi ajal peamiselt tarbimisproduktid, mis on vajalikud tootmisprotsessis kulutatud tööjõu taastamiseks.

Nõukogude kaubandus on praegu ja jääb kauaks ajaks tarbeesemete jaotamise põhivormiks sotsialistliku ühiskonna liikmete vahel, peamiseks vormiks, mille abil sotsialismi tingimustes rahuldatakse nüüd ja ka edaspidi töötajate kasvavaid isiklikke tarvidusi. Vastandina kapitalistlikule kaubandusele, mida kapitalistid kasutavad töötajate täiendava eksploateerimise vahendina, on nõukogude kaubandus rahva teenistuses. Nõukogude kaubandus teenib rahva huve ja vajadusi. Riikliku kaubanduse, kooperatiiv- ja kolhoosikaubanduse arendamine omandab erakordselt suure tähtsuse.

Plaanipäraselt teostatav kaubaringlus stimuleerib tootmise arendamist, toodangu kvaliteedi tõusu ja sortimendi

parandamist. Nõukogude kaubanduse arendamine on eluliselt tähtis selleks, et kindlustada tootmisalased ja majanduslikud sidemed linna ja maa, riikliku tööstuse ja kolhoosliku põllumajanduse, tootmise ja isikliku tarbimise vahel. Kaubakäibe arendamine NSV Liidu rahvamajanduse pideva kasvu alusel aitab järjekindlalt läbi viia sotsialismiprintsiipi, mille kohaselt jaotus toimub töö järgi, ja edendab nõukogude rahva heaolu pidevat tõusu.

Seoses isiklikuks tarbimiseks vajalike toidu- ja tööstuskaupade tootmise intensiivse arendamisega omandab järjest suuremat tähtsust kaubakäibe igakülgse laiendamise, riikliku, kooperatiivse ning kolhoosliku kaubanduse parema organiseerimise ülesanne. Sõjajärgseil aastail suurenes riikliku ja kooperatiivkaubanduse kaubakäive 2,9 korda, ületades tunduvalt sõjaeelse taseme. Jaekaubanduse liinis müüdi 1952. aastal 10 protsendi võrra rohkem kaupu kui 1951. aastal. 1953. aasta esimeses kvartalis suurenes jaekaubanduse maht 7 protsendi võrra, teises kvartalis aga juba 23 protsendi võrra, võrreldes 1952. aasta vastava perioodiga.

Kuid sellest pole küllalt. NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee otsustasid suurendada 1954. aastal riikliku ja kooperatiivkaubanduse jaekaubakäivet (võrreldavais hindades) 1950. aastaga võrreldes 72 protsendi võrra, viiendas viie aasta plaanis 1955. aastaks ettenähtud 70-protsendilise suurendamise asemel. Niiviisi ületatakse viie aasta plaani ülesanne juba 1954. aastal, kuna 1955. aastal suureneb jaekaubakäive, võrreldes 1950. aastaga, umbes 2-kordseks.

Rahva heaolu tõstmisel omab suurt tähtsust korteriolude ja meditsiinilise teenindamise edasine parandamine, koolide ja lasteasutuste võrgu laiendamine. Partei ja valitsus taotlevad olukorra igakülgset parandamist neis kommunistliku ülesehitustöö vastutusrikkais lõikudes.

Vastupidiselt kapitalistlikele maadele, kus töörahvas kannatab kuulmatut korteripuudust ega või üldse loota korteriolude paranemisele, teostatakse Nõukogude Liidus laiaulatuslikult elamu- ja kommunaalehitust. Ainuüksi sõjajärgseil aastail on linnades ja töölisasulates ehitatud elumaju üldpinnaga üle 155 miljoni ruutmeetri, maal aga on ehitatud üle 3,8 miljoni elumaja. Viiendas viie aasta plaanis on ette nähtud kapitaalmahutuste suurendamine riiklikku elamuehitusse neljanda viisaastakuga võrreldes umbes 2-kordseks ja kommunaalehitusse viisaastaku lõpuks umbes 50 protsenti

1950. aastaga võrreldes. Elamute ehitamiseks minevate riiklike kapitaalmahutuste tunduva suurendamise tagajärjel oli nende kulutuste üldmaht juba 1953. aastal umbes 4 korda suurem kui sõjaeelisel 1940. aastal.

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus näitavad pidevalt üles suurt hoolitsust nõukogude rahva tervishoiu eest. Riiklikud kulud tervishoiule, kaasa arvatud kulud selleks otstarbeks sotsiaalkindlustuse summade arvel, suurenesid 11,2 miljardilt rublalt 1940. aastal 26,4 miljardi rublani 1951. aastal. Eelarveliste assigneeringute süstemaatilise kasvu alusel paraneb ja laieneb järjekindlalt elanikkonna meditsiiniline ja sanitaarne teenindamine, muutudes viiendal viisaastakul eriti suureulatuslikuks.

Meditsiinilise teenindamise parandamine ja nõukogude rahva materiaalse ning kultuurilise elujärje üldine tõus tingivad surevuse vähenemist ja elanikkonna kiiret kasvu Nõukogude Liidus. Viiendal viisaastakul tervishoiu parandamise alal teostatavad tõsised abinõud aitavad kaasa meie maaelanikkonna edasiseks kasvuks.

Sotsialistliku taastootmisega käib lahutamatult kaasas sotsialistlike tootmissuhete arenemine ja kindlustamine, nõukogude rahva ainelise heaolu ja kultuuritaseme tõus. Järjest rohkem kasvavad ja tugevnevad sotsialistlik omandus, töölisklassi ja kolhoositalurahva liit, seltsimeheliku koostöö ja sotsialistliku vastastikuse abistamise suhted nõukogude inimeste vahel, nõukogude rahva moraalne ja poliitiline ühtsus, NSV Liidu rahvaste sõprus, nõukogude patriotism.

Sotsialistlikus korras peituvad määratu suured võimalused Nõukogudemaa majanduse uueks, veelgi võimsamaks arenemiseks ja ta kultuuri edasiseks õitsenguks, nõukogude rahva heaolu veelgi suuremaks tõusuks. Kommunistliku partei juhtimisel kasutab nõukogude rahvas kõiki neid võimalusi, et kindlustada sotsialistliku ühiskonna edasine igakülgne arenemine, ta järkjärguline üleminek kommunismile.

SISUKORD

Sissejuhatus	3
Sotsialistliku taastootmise olemus, ta põhilised erinevused ja eelised kapitalistliku taastootmisega võrreldes	6
NSV Liidu ühiskondliku koguprodukti ja rahvatulu tootmine ning jaotamine	11
Sotsialistlik akumulatsioon. Tootmiskondide taastootmine	27
Kvalifitseeritud tööjõu taastootmine	33
Töötajate heaolu järjekindel kasv	37

Toimetaja P. Freidin
Tehniline toimetaja T. Mitt

Korrektorid
R. Kull ja V. Antje

Ladumisele antud 3. III 1954.
Trükkimisele antud 22. III 1954.
Trükiarv 8000. Paber 54:84, 1/16.
Trükipoognaid 2,75. Formaadile
60:92 kohaldatud trükipoognaid
2,26. Arvutuspoognaid 2,38.
MB-07701. Trükikoda «Punane
Täht», Tallinn, Pikk tän. 54/58.
Tellimise nr. 396.

Hind rubl. 1.20

На эстонском языке.

Rbl. 1.20

A-17346
165

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00482931 5